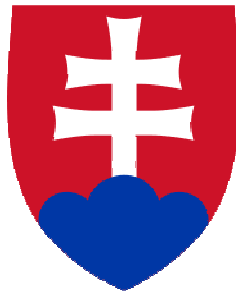

Kancelária verejného ochrancu práv

Správa verejnej ochrankyne práv o ochrane práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov

Bratislava november 2012

Obsah

Úvod	3
1 Prehľad preskúmaných spisov	8
2 Analýza spisov týkajúcich sa Spojeného kráľovstva	9
3 Výsledky analýzy	11
4 Príčiny vzniku porušenia práv dieťaťa	12
4.1 Nečinnosť orgánov verejnej správy.....	12
4.2 Nesprávny postup orgánov verejnej správy.....	23
4.3 Nevykonávanie opatrení smerujúcich k repatriácii dieťaťa.....	28
4.4 Nedostatky v spolupráci medzi orgánmi verejnej správy.....	30
4.5 Nedostatky v spolupráci medzi ústrednými orgánmi.....	31
4.6 Ďalšie nedostatky.....	32
5 Celkové zhodnotenie postupov orgánov verejnej správy	34
5.1 Zhodnotenie postupu Centra.....	34
5.2 Zhodnotenie postupu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.....	39
5.3 Zhodnotenie postupu Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny.....	40
5.4 Zhodnotenie postupu úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.....	47
5.5 Zhodnotenie postupu Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.....	48
6 Návrh opatrení	50
6.1 Opatrenia vo vzťahu k Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slov. republiky.....	52
6.2 Opatrenia vo vzťahu k Centru pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže.....	55
6.3 Opatrenia vo vzťahu k Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny.....	57
6.4 Opatrenia vo vzťahu k Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.....	58
Záver	59

Úvod

Postavenie a pôsobnosť verejného ochrancu práv Slovenskej republiky:

Verejný ochranca práv je podľa čl. 151a Ústavy Slovenskej republiky nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom **chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.**

Podľa §1 zákona č. 564/2011 Z. z. o verejnom ochrancovi práv sa verejný ochranca práv podieľa na ochrane základných práv a slobôd pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, **ak je ich konanie v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu.**

Niektoré právne východiská, ktorými sa riadila verejná ochrankyňa práv a Kancelária verejného ochrancu práv pri posudzovaní postupov a činnosti orgánov verejnej správy Slovenskej republiky, ktorými zabezpečujú ochranu práv maloletých detí občanov Slovenskej republiky, ktoré sa ocitli z rôznych dôvodov v cudzine bez starostlivosti rodičov sú napríklad:

Čl. 1 ods.1 Ústavy Slovenskej republiky: „Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát.“, a podľa ods. 2: „Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná a svoje ďalšie medzinárodné záväzky.“

Čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky: „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.“

Čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „**Záujem dieťaťa** musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo

súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.“

Čl. 9 ods. 1 a ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa.“

„V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a poskytnúť svoje stanoviská.“

Slovenská republika sa stala zmluvnou stranou Dohovoru dňa 28. 5. 1993 s účinnosťou od 1. 1. 1993. Dohovor bol zverejnený v Zbierke zákonov pod číslom 104/1991 Zb.

Podnet na konanie:

Kancelárii verejného ochrancu práv bol vo februári 2012 doručený prvý podnet týkajúci sa práv maloletých detí, ktoré sa v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska ocitli bez starostlivosti rodičov, a preto sa začalo v Spojenom kráľovstve súdne konanie o ich zverenie do náhradnej starostlivosti.

Kancelária začala vo veci ihneď konať. Keď dostala od zainteresovaných orgánov verejnej správy k tomuto prípadu prvé stanoviská, začali právnici Kancelárie verejného ochrancu práv nadobúdať pocit, že postup slovenských orgánov verejnej správy pravdepodobne nebol v poriadku a naznačoval ich zlyhanie. Po doručení ďalších doplňujúcich stanovísk pocit prerástol v istotu, že zo strany orgánov verejnej správy v tomto konaní dochádza k zanedbávaniu ochrany práv maloletých detí.

S obavami o práva maloletých detí, ich rodičov a ich najbližších príbuzných sa na verejnú ochrankyňu práv na prelome mesiacov apríl, máj 2012 obrátili na pracovnom stretnutí aj zástupcovia **UNICEF**, ktorí ju informovali o tom, že majú vedomosť o viacerých podobných prípadoch, keď naše inštitúcie príbuzným a maloletým deťom, ktorí sa ocitli v podobnej situácii neposkytujú pomoc hoci už prebiehajú súdne konania o zverení maloletých detí v cudzine do náhradnej starostlivosti iných osôb, než sú ich príbuzní, prípadne sa na súde v cudzine rozhoduje o osvojení takýchto detí, naše orgány do súdnych konaní nevstupujú a v týchto veciach vôbec nekonajú. Po tomto stretnutí bola medzi tzv. TOP TÉMY verejnej ochrankyne práv na rok 2012 a 2013 **zaradená téma repatriácie maloletých detí**, čo znamená, že ide o oblasť záujmu mimoriadnej dôležitosti, o tom boli informovaní predstavitelia tých orgánov verejnej správy, ktoré sú vecne príslušné na konanie v týchto veciach.

Ďalšie zistenia pri vybavovaní podnetov Kancelárie verejného ochrancu práv napokon viedli k rozhodnutiu preskúmať všetky spisy, ktoré vedie Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže ako agendu EC.

Ide o podania v rámci spolupráce vo veciach rodičovských práv a povinností podľa ustanovenia čl. 56 Nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000 (ďalej len „Nariadenie“). Cieľom našej práce v tomto čase už nebolo len vybavenie tých konkrétnych podnetov, ktoré boli podané na prešetrenie Kancelárii verejného ochrancu práv, **ale hlavnou úlohou sa stalo zistiť aký je bežný postup orgánov verejnej správy Slovenskej republiky v prípadoch keď:**

- **sa maloleté dieťa slovenského občana v cudzine z rôznych dôvodov ocitne bez starostlivosti rodičov a keď príslušné inštitúcie cudzieho štátu začnú konať, aby pre tieto deti zabezpečili riadnu starostlivosť;**
- **sú maloleté deti v cudzine úradne, či súdne odobraté slovenským rodičom na základe dôvodného podozrenia, že rodičia sa o ne nedokážu adekvátne postarať, prípadne že mohlo dochádzať k zneužívaniu detí, k ich týraniu, prípadne k inému zlému zaobchádzaniu s nimi a najbližší príbuzní detí žijúci na Slovensku, či v cudzine majú záujem, aby im boli deti zverené do osobnej starostlivosti.**

Úlohou bolo overiť, či orgány verejnej správy sledujú najlepší záujem dieťaťa, či ho zisťujú a či robia kroky, aby sa reálne naplňal.

Preto bolo potrebné zistiť, aký je bežný postup našich orgánov verejnej správy v uvedených prípadoch, analyzovať ho po právnej stránke, posúdiť, či nimi zvolený postup bol vykonávaný z hľadiska najlepšieho záujmu dieťaťa, a či je zabezpečená efektívna a reálna ochrana práv detí. Pretože práve k takémuto postupu (keď najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí) sa Slovenská republika zaviazala momentom, keď sa stala zmluvnou stranou Dohovoru o právach dieťaťa s účinnosťou od 1. 1. 1993. Výsledky zisťovania Kancelárie verejného ochrancu práv sú uvedené v tejto správe.

Verejná ochrankyňa práv v nej konštatuje niekoľko veľmi vážnych nedostatkov vo fungovaní tých slovenských orgánov verejnej správy, ktorých úlohou bolo a je chrániť práva maloletých detí, konštatuje aj ich nečinnosť, nesprávny postup a poukazuje na dôsledky, ktoré z toho vyplývajú. Najväčším dôsledkom zistených pochybení je skutočnosť, že niektoré deti už boli nezrušiteľne zverené do starostlivosti iných osôb než sú ich biologickí rodičia, či ich ostatní príbuzní a z právneho hľadiska je obnovenie ich pôvodnej rodiny nerealizovateľné.

Správa obsahuje zistenia o postupe týchto orgánov verejnej správy: Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „Ústredie“), úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, a poukazuje aj na postup Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.

Správa je založená na faktoch. A práve niektoré fakty by sa mali stať mementom pre zamestnancov štátu, ktorí svoju prácu vykonávajú formalisticky, pre ktorých bol a možno ešte stále je pojem **“najlepší záujem dieťaťa”**, iba nič nehovoriacou frázou.

Na týchto prípadoch by si mohli uvedomiť, že výsledkom ich práce nie je úradný spis v archíve. Ich spôsob práce sa vždy v reálnom živote dotýka životov ľudí. V niekoľkých prípadoch tvrdo a neodvratne dopadol na niektoré rodiny, zmenil príbuzenské vzťahy

a životné osudy maloletých detí. Ak chceme dosiahnuť zlepšenie úrovne ochrany práv, niet inej cesty, ako sa pozrieť pravde do očí a z našich zlyhaní sa poučiť.

V správe verejná ochrankyňa práv predkladá návrhy opatrení, ktoré sú zamerané na to, aby sa v budúcnosti niečo podobné už nezopakovalo. Požiadavka verejnej ochrankyne práv voči zainteresovaným orgánom verejnej správy je jasná, navrhované opatrenia treba do praxe zaviesť čo najskôr a nie iba formálne, ale so skutočným záujmom o zlepšenie svojej činnosti.

1 Prehľad preskúmaných spisov

Z Centra pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže (ďalej len „Centrum“) bolo preskúmaných celkovo **95 spisov z agendy EC**. Ide o podania v rámci spolupráce vo veciach rodičovských práv a povinností podľa ustanovenia čl. 56 Nariadenia.

Z celkového počtu 95 spisov bolo 36 spisov ukončených a 59 spisov „živých“ – neukončených (Tabuľka č. 1):

	Ukončených	Neukončených	Celkovo
Počet preskúmaných spisov	36	59	95

Z ukončených 36 spisov sa 34 týkalo Českej republiky, 1 spis sa týkal Rakúska a 1 Spojeného kráľovstva. **Z neukončených 59 spisov sa 31 týkalo Spojeného kráľovstva**, 19 spisov Českej republiky, 2 spisy sa týkali Maďarskej republiky, 2 Nemeckej republiky, 1 Írska, 1 Holandska, 1 Španielska, 1 Talianska a 1 spis sa týkal Rakúska (Tabuľka č. 2):

Krajina	Ukončené spisy	Neukončené spisy
Spojené kráľovstvo	1	31
Česká republika	34	19
Maďarská republika	0	2
Nemecká republika	0	2
Írsko	0	1
Holandsko	0	1
Španielsko	0	1
Taliansko	0	1
Rakúsko	1	1
Celkovo	36	59

2 Analýza spisov týkajúcich sa Spojeného kráľovstva

Keďže najviac neukončených spisov (31) sa týkalo prípadov, kedy sa maloleté dieťa ocitlo v Spojenom kráľovstve bez starostlivosti rodičov a pri preskúmaní týchto spisov boli zistené **najväčšie nedostatky v postupe slovenských orgánov verejnej správy**, je táto správa zameraná na analýzu uvedených spisov.

Ako už bolo povedané v úvode, cieľom analýzy bolo zistenie postupu orgánov verejnej správy Slovenskej republiky v prípadoch, kedy boli maloleté deti odobraté slovenským rodičom, ktorí sa nachádzali v Spojenom kráľovstve, z dôvodu podozrenia, že o tieto deti sa rodičia nedokážu adekvátne postarať a mohlo by dochádzať k ich zneužívaniu, týraniu, prípadne k inému zlému zaobchádzaniu.

Postup orgánov verejnej správy bol posudzovaný najmä vo vzťahu k Dohovoru o právach dieťaťa, ako aj vo vzťahu k dodržiavaniu všeobecne záväzných právnych predpisov a Nariadenia.

Podľa čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Taktiež podľa čl. 20 ods. 1 tohto Dohovoru dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo **dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.**

Podľa ustanovenia § 6 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení v znení neskorších predpisov Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, obec, vyšší územný celok, právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej bola udelená akreditácia podľa tohto zákona a subjekty, ktoré vykonávajú opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa tohto zákona, **sú povinné dbať na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu alebo porušovaniu práv dieťaťa.** Všetky orgány, právnické osoby a fyzické osoby uvedené v prvej vete vykonávaním opatrení podľa tohto zákona zabezpečujú dieťaťu ochranu a starostlivosť,

ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ochranu jeho právom chránených záujmov, pri rešpektovaní jeho práv priznaných Dohovorom o právach dieťaťa s ohľadom na práva a povinnosti jeho rodičov, osvojiteľov, poručníka, opatrovníka a osoby, ktorej súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti podľa osobitného predpisu alebo do pestúnskej starostlivosti alebo do starostlivosti budúcich osvojiteľov podľa osobitného predpisu.

Z tohto pohľadu boli preskúmané aj už spomenuté spisy.

Počas preskúmania spisov boli na účely analýzy vypracované chronologické prehľady úkonov uskutočnených v jednotlivých spisoch slovenskými orgánmi verejnej správy, ako aj príslušnými inštitúciami v Spojenom kráľovstve. Na základe prehľadov úkonov bolo v prvom rade možné identifikovať nečinnosť slovenských orgánov verejnej správy. Pri analýze týchto prehľadov bolo však potrebné prihliadať nielen na uskutočnenie úkonov v primeraných lehotách, ale aj na efektívnosť uskutočňovaných krokov, pretože aj vykonávaním neefektívnych úkonov prispievali orgány verejnej správy k predlžovaniu konania a v konečnom dôsledku tým nezabezpečovali najlepší záujem dieťaťa. Z tohto pohľadu bola nevyhnutná dôkladná analýza obsahu uskutočnených úkonov z hľadiska pôsobnosti jednotlivých orgánov, ktorá odhalila ďalšie vážne nedostatky v ich postupe, ktoré možno považovať za ďalšie príčiny spôsobujúce vznik porušenia práva dieťaťa podľa Dohovoru o ochrane práv dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme.

3 Výsledky analýzy

Preskúmaním neukončených spisov týkajúcich sa Spojeného kráľovstva bolo zistené, že **nečinnosťou, neefektívnym, prípadne nesprávnym postupom orgánov verejnej správy, ako aj nedostatočnou spoluprácou orgánov verejnej správy a ústredných orgánov podľa Nariadenia bolo až v 18 spisoch, z celkového počtu 31 spisov, teda v 58% prípadov porušené právo dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme** (Tabuľka č. 3):

	Neporušenie	Porušenie	Celkovo
Neukončené spisy	13	18	31
Spojené kráľovstvo	42 %	58 %	100 %

Pri posudzovaní uvedenej štatistiky je však potrebné uviesť, že nie je úplne presná. **V 8 spisoch išlo totiž o nové prípady**, ktoré boli Centru doručené len v auguste a v septembri 2012 a v spisoch boli vykonané len počiatočné úkony, na základe ktorých nie je možné úplne objektívne zhodnotiť postup orgánov verejnej správy. Okrem toho sa v danom období už o postup Centra zaujímala nielen verejná ochrankyňa práv, ale aj iné inštitúcie a médiá a taktiež došlo k výmene na poste riaditeľky Centra, čo viedlo k výrazným zmenám v jeho prístupe k vykonávaniu jednotlivých úkonov.

Pokiaľ by sme teda uvedených 8 nových spisov nebrali pri tejto analýze do úvahy a posudzovali by sme **len 23 spisov**, uvedená štatistika by potom vyzerala takto (Tabuľka č. 4):

	Neporušenie	Porušenie	Celkovo
Neukončené spisy	5	18	23
Spojené kráľovstvo	22 %	78 %	100 %

V tomto prípade by z celkového počtu 23 spisov **nedošlo k porušeniu práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme len v 5 prípadoch, teda v 22% prípadov** a v 18 prípadoch, teda v **78 % prípadov by došlo k porušeniu práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme**.

4 Príčiny vzniku porušenia práva dieťaťa

Preskúmaním spisov bolo zistené, že najčastejšie príčiny, následkom ktorých došlo k porušeniu práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme, sú:

1. **nečinnosť orgánov verejnej správy;**
2. **nesprávny postup orgánov verejnej správy;**
3. **nevykonávanie opatrení smerujúcich k repatriácii dieťaťa;**
4. **nedostatky v spolupráci medzi orgánmi verejnej správy;**
5. **nedostatky v spolupráci medzi ústrednými orgánmi.**

Okrem týchto príčin, ktoré mali za následok porušenie práva dieťaťa, boli taktiež zistené **d'alsie nedostatky**, ktoré síce nemali za následok priamo porušenie práva dieťaťa, ale je potrebné na ne poukázať, keďže negatívne vplývali na celkový postup orgánov verejnej správy. Zistené nedostatky boli takéto:

- **nesprávne vedenie (evidencia) spisov;**
- **problémy so zabezpečením prekladov;**
- **nevhodný spôsob komunikácie medzi ústrednými orgánmi.**

Väčšinou sa v preskúmaných spisoch vyskytovali uvedené príčiny, následkom ktorých došlo k porušeniu práva dieťaťa a tiež d'alsie nedostatky, kumulovane.

4.1 Nečinnosť orgánov verejnej správy

Aj keď Nariadenie, ani iný právny predpis neustanovuje pre orgány verejnej správy lehoty, v ktorých majú byť uskutočnené jednotlivé úkony pri zabezpečovaní základných práv dieťaťa, ktoré sa v cudzine ocitne bez starostlivosti rodičov, aj v tomto prípade platí, že príslušný orgán má v konaní postupovať plynule, bez zbytočných prieťahov, aby svojim konaním zabezpečil efektívnu ochranu práv dieťaťa, a aby vždy konal podľa toho a tak, aby to bolo v najlepšom záujme dieťaťa. **Najčastejšou nami zistenou príčinou, v dôsledku ktorej**

došlo k porušeniu práva dieťaťa, na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme bola nečinnosť orgánov verejnej správy.

Zo spisov sme zistili, že nečinnosť našich orgánov verejnej správy nebola sporadická, práve naopak, **obdobia nečinnosti orgánov verejnej správy boli zistené takmer vo všetkých spisoch**, v ktorých bolo zistené porušenie práv dieťaťa. Nečinnosť v týchto spisoch **bola zistená v konaní všetkých orgánov verejnej správy: Centra, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ústredia, ako aj úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.**

Zistili sme **polročné obdobia nečinnosti úradu práce, sociálnych vecí a rodiny.** Vo viacerých preskúmaných spisoch **Centrum, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ako aj Ústredie boli viac ako rok nečinné.** V jednom preskúmanom spise išlo dokonca o **obdobie nečinnosti Centra a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky až v trvaní dva a pol roka.** Až takéto závažné porušenie práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme, spôsobené nečinnosťou orgánov verejnej správy, sme zistili len v niekoľkých spisoch. V ostatných spisoch sme zistili veľa kratších období nečinnosti, ktoré spôsobili, že v konečnom dôsledku ani v týchto prípadoch nebola dieťaťu zabezpečená dostatočne rýchla pomoc a ochrana.

Preskúmaním postupu Centra bolo napríklad zistené, že odoslanie žiadosti ústredného orgánu o prešetrenie pomerov Ústrediu len v niekoľkých prípadoch trvalo Centru menej ako mesiac, vo väčšine prípadov to Centru však trvalo aspoň mesiac alebo aj dlhšie. Podobne to bolo aj v prípade, ak Centrum správu Ústredia zasielalo ústrednému orgánu. Aj napriek tomu, že prietahy boli spôsobené najmä v dôsledku nutnosti zabezpečovania prekladu, takáto lehota iba na odoslanie písomnosti je neprimerane dlhá. Obdobia nečinnosti boli zistené aj pri postupe Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v čase, keď bolo ústredným orgánom podľa čl. 56 Nariadenia. Aj zo strany Ústredia boli zistené viaceré dlhšie, ako aj kratšie obdobia nečinnosti. Kratšie obdobia nečinnosti boli zistené najmä v súvislosti so zisťovaním bytových, rodinných a sociálnych pomerov. **Za závažnejšie porušenie práva dieťaťa na konanie v jeho najlepšom záujme považujeme zistenú nečinnosť v prípadoch, ak bolo potrebné doplniť správu z prešetrovaní a v súvislosti**

s vykonávaním opatrení na zabezpečenie repatriácie dieťaťa na územie Slovenskej republiky.

Skutočnosťou je, že nečinnosť sa vyskytovala takmer vo všetkých spisoch, v ktorých bolo zistené porušenie práva dieťaťa. Aby bolo možné **urobiť si reálnu predstavu o tom, ako bežne konali (nekonali) naše orgány verejnej správy, ktorých náplňou práce bolo a je ochraňovať práva maloletých detí**, a aby sme si mohli predstaviť reálne i dopad ich činnosti na právne postavenie maloletých detí, ktoré majú ochraňovať, uvádzam v tejto správe fakty o úkonoch len z niekoľkých z množstva spisov, v ktorých Kancelária verejného ochrancu práv nečinnosť orgánov verejnej správy zistila.

Príklady zo spisov o bežnom postupe našich orgánov verejnej správy pri vybavovaní spisov týkajúcich sa maloletých detí nachádzajúcich sa v cudzine bez starostlivosti rodičov:

Aj v nižšie uvedenom spise, tak ako v mnohých iných, Kancelária zistila viaceré, dlhodobé, aj kratšie obdobia nečinnosti orgánu verejnej správy, aj nesprávny a aj neefektívny postup orgánov verejnej správy.

Spis začína v auguste 2010, kedy sa na úrad práce, sociálnych vecí a rodiny so žiadosťou o pomoc obrátili príbuzní maloletých detí, ktoré sa v Spojenom kráľovstve ocitli bez starostlivosti rodičov a súd začal konanie o ich zverení do náhradnej starostlivosti. Príbuzní mali záujem postarať sa o maloleté deti, a preto sa postupne obracali takmer na všetky orgány verejnej správy, ktoré ako dúfali, by im mohli pomôcť chrániť záujmy maloletých detí.

Viac ako mesiac, odkedy mal úrad práce, sociálnych vecí a rodiny na základe oznámenia príbuzných vedomosť, že na území Spojeného kráľovstva sa nachádzajú maloleté deti, ktoré sa ocitli bez starostlivosti rodičov, mu trvalo, kým sa obrátil so žiadosťou o prešetrenie situácie maloletých detí na Centrum.

Centrum sa na ústredný orgán v Spojenom kráľovstve obrátilo prostredníctvom elektronickej pošty po troch týždňoch od doručenia žiadosti úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Taktiež napriek informáciám, ktoré Centrum malo v žiadosti od úradu, nežiadalo o prešetrenie toho, kde sa momentálne maloleté deti nachádzajú a kto vykonáva starostlivosť o ne, ani toho, aké konania sú v súvislosti s nimi vedené, napriek

tomu, že Centru táto pôsobnosť vyplývala z čl. 55 písm. a) Nariadenia. Centrum žiadalo o informácie, z čoho deti žijú, či si plnia povinnú školskú dochádzku a či im vznikol nárok na dávky. Týmto neefektívnym postupom prispelo k ďalšiemu zbytočnému predlžovaniu celého postupu. Po doručení informácií od ústredného orgánu Spojeného kráľovstva, ktoré žiadalo od Centra informácie o príbuzných v Slovenskej republike, mu Centrum oznámilo, že nie je príslušné na konanie, pretože Centrum je ústredný orgán len podľa čl. 55 písm. a), b) a e) Nariadenia, a nech britský ústredný orgán kontaktuje Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (ktoré bolo v tom čase ústredným orgánom podľa čl. 56 Nariadenia). Uvedené podanie však Centrum ministerstvu nepostúpilo, napriek tomu, že podľa ustanovenia čl. 53 Nariadenia, **ak sa podanie zašle nepríslušnému orgánu, tento postúpi podanie príslušnému ústrednému orgánu a informuje o tom odosielateľa. Z tohto dôvodu je potrebné skonštatovať, že Centrum tým, že nepostúpilo podanie príslušnému ústrednému orgánu, porušilo aj povinnosť ustanovenú Nariadením.**

V decembri 2010 sa do Centra dostavili príbuzní maloletých detí, pričom Centrum v úradnom zázname uvádza, že nie je účastníkom súdnych konaní v cudzine a nemá možnosť akýmkoľvek spôsobom zasahovať do ich priebehu. Pod uvedeným úradným záznamom je rukou dopísaný záznam zamestnankyne Centra z porady s vedúcou právneho oddelenia: „Uvedený prípad nepatrí do kompetencie Centra, je mimo našej agendy. Informovať partnerský orgán o čl. 56 – ústredným orgánom je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny“. Napriek tejto skutočnosti však Centrum **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky o prípade neinformovalo.** Uvedené vyplýva aj z písomného stanoviska predloženého verejnej ochrankyni práv Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktoré uviedlo: „Nakoľko išlo o pôsobnosť podľa čl. 56 Nariadenia 2201/2003, ktorá v tom čase patrila MPSVR SR, Centrum upovedomilo partnerský orgán vo Veľkej Británii o tejto skutočnosti. Centrum túto komunikáciu nepostúpilo Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na vedomie a Ústredný orgán pre Nariadenie vo Veľkej Británii ďalej nepostupoval podľa Nariadenia.“

V januári 2011 požiadal sociálny pracovník úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o preverenie trestnej činnosti rodičov maloletých detí, ako aj príbuzných v Slovenskej republike a uviedol, že sa chystá navštíviť Slovenskú republiku a má záujem sa stretnúť so zástupcami príslušného úradu. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny k uvedenej veci v písomnom stanovisku uvádza: „E-mailom bol sociálny pracovník poučený, že nie je v našej

kompetencii preverovať trestnú činnosť príbuzných, a takisto nám platná legislatíva neumožňuje priamu komunikáciu s ich úradom, preto jeho osobná návšteva na tunajšom úrade by bola neúčelná. Zároveň sme mu odporučili, aby komunikoval vo veci maloletých detí so zastupiteľským úradom, prípadne s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré vykonáva úkony v súvislosti s repatriáciou detí a kompetentne ho usmerní v ďalšom zákonomnom postupe.“ Ďalej uvádza, že sociálneho pracovníka oslovilo e-mailom Ústredie, ktoré bolo o všetkom informované, a znova ho poučilo o postupe v zmysle platných nariadení Európskej únie. Zároveň ho upozornilo, že je potrebné rešpektovať zásady ako aj dobré mravy medzi štátmi Európskej únie.

Preskúmaním uvedeného spisu bolo ďalej zistené, že situáciou maloletých detí sa žiadny z príslušných orgánov, ktoré mali o prípade vedomosť (teda Centrum, Ústredie, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny) v ďalšom období – skoro 8 mesiacov (t. j. od februára 2011 do októbra 2011) nezaoberal.

Až v októbri 2011 zaslalo Centrum ústrednému orgánu v Spojenom kráľovstve e-mail, v ktorom požiadalo o zaslanie správy o aktuálnej situácii maloletých detí a informovalo ústredný orgán, že Centrum sa stalo príslušným podľa čl. 56 Nariadenia. V písomnom stanovisku Centrum na otázku, kedy a na základe akého podnetu uskutočnilo prvý úkon v súvislosti so situáciou maloletých detí

po tom, ako mu bola rozšírená pôsobnosť o úlohy vyplývajúce z čl. 55 písm. d) a z čl. 56 Nariadenia uviedlo, že **konalo nad rámec svojej pôsobnosti**, keď požiadalo anglický ústredný orgán o zaslanie informácií o maloletých deťoch a zároveň zaslalo správu, že starí rodičia majú záujem starať sa o maloleté deti.

Od októbra 2010, kedy sa Centrum na základe žiadosti úradu práce, sociálnych vecí a rodiny o prešetrenie situácie detí žijúcich v Spojenom kráľovstve dozvedelo, že sa maloleté deti ocitli v cudzine bez starostlivosti rodičov, **Centrum až do októbra 2011, teda celý rok, neuskutočnilo vo veci žiadny úkon** (okrem e-mailu z decembra 2010, ktorým Centrum odpovedalo ústrednému orgánu v Spojenom kráľovstve, že nie je príslušné vo veci konať). Centrum si teda rok vôbec neplnilo svoje povinnosti ako ústredný orgán podľa čl. 55 písm. a), b) a e) Nariadenia. Ani žiadosť z októbra 2010 sa nedá označiť ako plnenie si Nariadením ustanovených povinností, keďže ňou Centrum nezisťovalo informácie, ktoré ako ústredný orgán zisťovať malo. **Okrem toho Centrum neinformovalo Ministerstvo práce, sociálnych**

vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktoré bolo v tom čase ústredným orgánom podľa čl. 56 Nariadenia.

Na otázku, či Centrum považuje svoje konanie bezprostredne po tom, ako sa dozvedelo, že maloleté deti sa ocitli v Spojenom kráľovstve bez starostlivosti rodičov, za včasné, dostatočné a v súlade s Nariadením, prípadne v súlade s inými predpismi upravujúcimi jeho pôsobnosť v oblasti ochrany základných práv týchto detí (keďže z predložených písomných stanovísk vyplýva, že **zistovanie možnosti umiestnenia detí do náhradnej starostlivosti na území Slovenskej republiky a ďalších informácií začalo uskutočňovať Centrum až vo februári 2012, potom ako sa naň obrátila so žiadosťou Kancelária verejného ochrancu práv**), Centrum uviedlo, že s ohľadom na svoju pôsobnosť považuje svoje konanie za včasné a v súlade s Nariadením.

Napriek uvedenému písomnému stanovisku, obsahovala spisová dokumentácia vedená v súvislosti s maloletými deťmi písomné stanovisko riaditeľky Centra zo dňa 20. augusta 2012 adresované Kancelárii verejného ochrancu práv v tomto znení: „**Absolútne nesúhlasím s daným vyjadrením, nakoľko mám zato, že Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže bolo pasívne. Nekonalo tak ako mohlo, odpovede na otázky sú až príliš všeobecné. Právomoc Centra bola iná. Doposiaľ som na Centre nenašla dokumentáciu, týkajúcu sa právomoci čl. 55 a čl. 56. Mám zato, že v danej veci sa mohlo konať striktnejšie.**“ Uvedené stanovisko bolo síce súčasťou spisu, Kancelárii verejného ochrancu práv však zaslané nebolo.

Taktiež **Ústredie** bolo v danom prípade nečinné. Konat' začalo až vo februári 2012 po tom, ako sa naň obrátili príbuzní maloletých detí, kedy zaslalo žiadosť o spoluprácu Centru, v ktorej uvádza: „Vzhľadom na vyššie uvedené si Vás dovoľujeme požiadať o spoluprácu, prípadne sprostredkovanie spolupráce s anglickým ústredným orgánom vo veci starostlivosti o maloleté deti a ich premiestnenie na územie SR. V prípade nepríslušnosti si Vás dovoľujeme požiadať o navrhnutie možného riešenia situácie maloletých detí, prípadne inštitúciu, na ktorú by sa mohla príbuzná obrátiť“. Z uvedenej žiadosti je zrejmé, že Ústredie malo pochybnosť o tom, či je Centrum príslušné konať v danej veci. Okrem toho bol to **prvý úkon Ústredia**, odkedy sa od sociálneho pracovníka Spojeného kráľovstva dozvedelo o situácii maloletých detí, teda **po viac ako roku**.

Aj nesprávny postup úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v danom prípade prispel k porušeniu práv maloletých detí. Napriek tomu, že o situácii detí mal vedomosť už v auguste 2010, neinformoval o tejto skutočnosti Ústredie, aby zabezpečil vykonávanie úkonov smerujúcich k repatriácii maloletých detí na územie Slovenskej republiky.

Na tomto spise je možné vidieť takmer všetky príčiny, v dôsledku ktorých došlo k porušeniu práv maloletých detí.

Aj v ďalšom spise sa jednoznačne nečinnosť orgánov verejnej správy prelínala s ich neefektívnym a nesprávnym postupom. Spis začína listom ústredného orgánu Spojeného kráľovstva, v ktorom píše Centru, že pred vyše polrokom bol kontaktovaný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, aby prešetril spôsobilosť príbuzných postarať sa o maloleté deti. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny údajne ústredný orgán informoval, že príbuzní nie sú schopní sa o maloleté deti postarať, ale odmietol poskytnúť mu o tom správu a požiadal ústredný orgán, aby si ju vyžiadal prostredníctvom Centra. **Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny** teda nielenže odmietol spolupracovať so sociálnym úradom Spojeného kráľovstva, ale **vôbec neoznámil** Centru, že ho sociálny úrad zo Spojeného kráľovstva kontaktoval. To znamená, že celkovo spôsobil nečinnosť v trvaní **pol roka**.

V ďalšom období, od **októbra 2011**, žiadal najprv ústredný orgán Spojeného kráľovstva, spolu so sociálnym úradom od Centra, resp. od Ústredia správu o prešetrení. Ústredie v novembri odpísalo, že správu zaslali už Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktoré ju poslalo zastupiteľskému úradu. Ústredný orgán zaslal Centru mail sociálneho úradu, v ktorom píše, že správa, ktorú poslalo Ústredie cez ministerstvo bola len počiatočným posúdením, z ktorého vyplýva, že ako opatrovatelia detí sú vhodní dvaja príbuzní. Sociálny úrad preto žiadal o zabezpečenie kompletného posudku týkajúceho sa týchto dvoch príbuzných, pričom žiadal zaslať posudok čím skôr, keďže posledné pojednávanie malo byť o 8 dní. Na to zaslalo Ústredie Centru odpoveď, že zotrvávajú na stanovisku, ktoré v novembri zaslalo ministerstvu, že by mali byť vypočítané aj maloleté deti a malo by sa prihliadať na ich názor, a že obe osoby sú schopné zabezpečovať riadnu starostlivosť o maloleté deti. Následne zaslal sociálny úrad ďalšiu žiadosť, v ktorej uviedol, že súd vyžaduje kompletnú záverečnú správu ohľadne oboch príbuzných a ako dlho to bude trvať, pretože je to urgentné. Centrum zaslalo odpoveď, že potrebujú vedieť presne, aký typ informácií je požadovaný, keďže správa z novembra obsahovala detailné informácie

o príbuzných a ich sociálnej situácii. Na uvedené ešte v ten istý deň zaslal sociálny úrad mail, v ktorom uviedol, že súd očakáva kompletnú správu o prešetrení situácie oboch príbuzných, že to počiatočné zhrnutie, ktoré bolo uskutočnené v novembri nie je adekvátne. Na tento mail reagovalo Centrum mailom, v ktorom napísalo ústrednému orgánu opäť to isté, že potrebujú vedieť presne, aký typ informácií súd požaduje. Zároveň požiadalo, aby sociálny úrad dodržiaval Nariadenie a nekontaktoval priamo Centrum, ale ústredný orgán v Spojenom kráľovstve. **Čiže napriek šiestim žiadostiam od ústredného orgánu a sociálneho úradu, Centrum a Ústredie správu nevypracovali a nezaslali.** Z toho nakoniec vyplynulo rozhodnutie súdu, aby vyslal sociálneho pracovníka zo Spojeného kráľovstva do Slovenskej republiky posúdiť pomery u navrhovaných opatrovateľov. Sociálny úrad preto požiadala Centrum o zabezpečenie asistencie v prípade potreby. Odpoveďou mu bol e-mail Centra, v ktorom uviedlo, že ústredný orgán upozorňuje, že dostalo od sociálneho úradu žiadosť o asistenciu pri prešetrovaní pomerov v Slovenskej republike, a preto žiada o dodržiavanie Nariadenia pri komunikácii prostredníctvom ústredných orgánov. Následne ústredný orgán Centru opätovne zaslal žiadosť, v ktorej uviedol, že súd rozhodol o tom, že sociálny pracovník má vykonať šetrenie v Slovenskej republike a žiadajú ústredný orgán o spoluprácu. Keďže Centrum nezaslalo odpoveď, uvedené ešte trikrát urgoval. Po troch urgenciách Centrum zaslalo odpoveď, ktorá je naozaj zarážajúca. **Odpísalo ústrednému orgánu v Spojenom kráľovstve, že slovenskí zamestnanci úradu práce, sociálnych vecí a rodiny prešetrili pomery a spravili detailnú správu, preto by žiadali o odpoveď, prečo súd poveril sociálnych pracovníkov zo Spojeného kráľovstva preveriť fakty predtým overené slovenskými úradmi a žiada o právne ustanovenia, na základe ktorých súd žiada vykonať návštevu týchto sociálnych pracovníkov.** Okrem toho Centrum uvádza, že prešetrovanie podmienok na účel súhlasu, tak ako ho definuje čl. 56 Nariadenia, je zabezpečovaný prostredníctvom ústredných orgánov a nie je možné ani obvyklé pre niekoho z inej krajiny zbierať informácie osobne. Ústredný orgán na to zaslal Centru odpoveď, v ktorej uviedol, že súd požadoval, aby sociálni pracovníci vycestovali prešetriť pomery, pretože správa slovenského úradu práce, sociálnych vecí a rodiny nebola dostatočne obsiahla a nebol súdu poskytnutý plný obraz o opatrovníkoch. Zároveň ústredný orgán uvádza, že to však neznamená, že súd kritizuje úsilie slovenského úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, pretože vie, že tento úrad má vlastné postupy, ktoré boli pri predkladaní správy dodržané, ale že Centrum si musí uvedomiť, že súd v Spojenom kráľovstve má tiež vlastné postupy, ktoré musia byť dodržané, pred tým ako rozhodne o umiestnení dieťaťa. Preto požaduje ohľadne

príbuzných obsiahlu správu. Preto znovu žiadal o potvrdenie, že môže sociálny pracovník zo Spojeného kráľovstva cestovať do Slovenskej republiky. **Čiže táto žiadosť bola spolu s prvou žiadosťou a tromi urgenciami už piatou žiadosťou o možnosť prešetriť pomery v Slovenskej republike!** Ďalším dokladom v spise bol e-mail ústredného orgánu Spojeného kráľovstva, v ktorom oznamuje termín pojednávania a pýta sa, či plánuje Slovenská republika vstúpiť do konania. Odpoveď Centra bola, že nemá záujem o vstup do konania a stanovisko ohľadne návštevy sociálneho pracovníka zašle dodatočne. Centrum teda zaslalo žiadosť o spoluprácu Ústrediu, s otázkou, či je možný kontakt úradu práce, sociálnych vecí a rodiny s príslušným sociálnym úradom Spojeného kráľovstva, resp. či príslušný úrad súhlasí s návštevou sociálnych pracovníkov. Ústredie vo svojej odpovedi uviedlo: „K uvedenému si dovoľujeme poznamenať, že o takejto skutočnosti musia byť obe účastníčky konania informované vopred. Je len na ich zvážení, či prešetrenie pomerov nezávislým anglickým sociálnym pracovníkom príjmu a budú s ním súhlasiť. V takýchto prípadoch je možné zo strany príslušného ÚPSVaR poskytnúť súčinnosť pri sprostredkovaní informácie o vyššie uvedenej skutočnosti danej osobe a následného oznámenia vysloveného súhlasu, resp. nesúhlasu tejto osoby ústrednému orgánu v SR. Je len na rozhodnutí danej osoby, či bude súhlasiť s vykonaním daného šetrenia. Nie je v kompetencii ÚPSVaR akýmkoľvek spôsobom ovplyvňovať rozhodnutie danej osoby, či bude súhlasiť s uvedenou návštevou. **Asistovať pri prešetrení pomerov nezávislými anglickými pracovníkmi na území Slovenskej republiky nie je zo strany ÚPSVaR možné a ani štandardné.** Orgán SPODaSK v takýchto prípadoch prešetruje pomery, zisťuje a poskytuje informácie len ak ho k takémuto úkonu poverí príslušný slovenský súd. V tejto súvislosti sa domnievame, že je vhodné využitie Nariadenia Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach. Uvedomujeme si množiace sa prípady maloletých detí nachádzajúcich sa na území Veľkej Británie a Severného Írska, ktoré boli z rôznych dôvodov odobraté zo starostlivosti rodičov. Domnievame sa, že zovšeobecnenie postupu prešetrovania pomerov na území Slovenskej republiky nezávislými sociálnymi pracovníkmi z inej krajiny by nebolo v záujme maloletých detí. Ku každému prípadu pristupujeme individuálne a snažíme sa nájsť najoptimálnejší spôsob riešenia. Vždy sa snažíme riadiť pokynmi a požiadavkami ústredných orgánov a postupovať v zmysle platných Nariadení a právnych predpisov. **Potrebné je však si uvedomiť, že prekročenie kompetencií jednotlivých ÚPSVaR nie je možné a ani prípustné.**“

Mesiac po zaslaní tohto stanoviska sa na Centrum opäť obrátil ústredný orgán, že by sa chcela stretnúť sociálna pracovníčka s niekým z úradu práce, sociálnych vecí a rodiny za účelom prediskutovania, aká finančná pomoc môže byť poskytnutá rodine v prípade, ak deti budú navrátené do Slovenskej republiky. Na uvedenú žiadosť dostal ústredný orgán odpoveď, v ktorej bol informovaný o príspevkoch v Slovenskej republike. Následne ústredný orgán informoval Centrum, že sociálna pracovníčka príde do Slovenskej republiky a žiada o zorganizovanie stretnutia s úradom práce, sociálnych vecí a rodiny. Centrum len odpísalo, že príbuzní súhlasia s prešetrením. Ďalej sa v spise nachádza úradný záznam, že do Centra volal pracovník sociálneho úradu, že ich pracovníčka je v Slovenskej republike, nachádza sa momentálne pred úradom práce a potrebuje vedieť, či môže ísť priamo konzultovať na úrad práce alebo potrebuje povolenie ústredného orgánu. Centrum v úradom zázname uvádza, že požiadalo o súčinnosť Ústredie, aby zistilo ďalšie podrobnosti prípadu. Ďalej uvádzajú, že „pokiaľ ide o **priamu komunikáciu britských sociálnych pracovníkov a pracovníkov úradov práce, táto nie je možná** a sociálna pracovníčka môže preto jedine vykonať šetrenie v domácnosti príbuzných“.

Sociálna pracovníčka uviedla, že šetrenie v domácnosti už vykonala, ale potrebuje si ešte vyžiadať dodatočné informácie na úrade práce. **Centrum oznámilo sociálnemu úradu, že sociálna pracovníčka nie je oprávnená na priame kontaktovanie a komunikáciu so zamestnancami slovenských úradov práce, sociálnych vecí a rodiny. Je oprávnená len na spomenuté prešetrenie.** Ústredie po tejto návšteve napísalo Centru, že nemali informácie o zmene termínu príchodu sociálnej pracovníčky, ako ani informácie o tom, že je potrebné zabezpečiť súčinnosť príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny pri návšteve anglickej sociálnej pracovníčky a do budúcnosti žiada Centrum, aby ako ústredný orgán podľa Nariadenia rozhodujúcu skutočnosť, akou je zmena už dohodnutého termínu, oznámilo v dostatočnom časovom horizonte.

Celkový postup slovenských orgánov verejnej správy v danom prípade vyvoláva dojem neochoty, odmietania spolupráce a nezájmu o vykonávanie krokov smerujúcich k najlepšiemu záujmu dieťaťa.

V ďalšom spise bolo zistené, že **potom ako boli deti predbežným opatrením navrátené do Slovenskej republiky (ale ešte stále prebiehalo v Spojenom kráľovstve súdne konanie), sa následne informoval ústredný orgán Spojeného kráľovstva, ako deti žijú, či sú dobre usadené a majú v Slovenskej republike potrebnú starostlivosť a pomoc úradov. Centrum ho informovalo, že nemá žiadne ďalšie informácie o finančných, ani zdravotných podmienkach tejto rodiny. Z uvedeného je zrejmá ľahostajnosť našich orgánov** v súvislosti so sociálno-právnou ochranou detí a v súvislosti s plnením si povinností podľa Nariadenia.

Potom sa v spise **dva a pol roka** nevykonala žiadny úkon, až do času, kým opäť neposlal sociálny úrad Spojeného kráľovstva cez Veľvyslanectvo Slovenskej republiky v Londýne žiadosť o zaslanie informácií o situácii maloletých detí. Centrum následne napísalo ústrednému orgánu Spojeného kráľovstva, že žiada o dodržiavanie procedúry podľa Nariadenia, a aby komunikácia prebiehala cez ústredné orgány, keďže sociálny úrad Spojeného kráľovstva nemá pôsobnosť na priamu komunikáciu s Centrom. Centrum odpísalo aj veľvyslanectvu, takže nakoniec túto žiadosť sociálneho úradu zaslal Centru ústredný orgán Spojeného kráľovstva, akurát sa tým **zdržalo konanie o ďalšie tri mesiace**. Až na základe tejto žiadosti Centrum požiadalo Ústredie o zistenie situácie maloletých detí. Z uvedeného je zrejmé, že napriek tomu, že v súvislosti so zverením detí prebiehalo na súde v Spojenom kráľovstve konanie, **Centrum, ani Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky**, ktoré bolo v tom čase ústredným orgánom podľa čl. 56 Nariadenia, nevykonávali v súvislosti s týmto prípadom **dva a pol roka žiadne úkony**. V tomto spise boli zistené aj ďalšie obdobia nečinnosti. Napríklad, odkedy Centrum zaslalo Ústrediu žiadosť ústredného orgánu Spojeného kráľovstva, či sa chce zamestnanec úradu práce, sociálnych vecí a rodiny zúčastniť pojednávania cez videohovor a následne zaslalo ústrednému orgánu zamietavú odpoveď Ústredia, až ďalšie **4 mesiace** sa Centrum vôbec nezaujímal, v akom stave sa vec nachádza. Po týchto 4 mesiacoch konečne Centrum kontaktovalo ústredný orgán za účelom zistenia informácií o súdnom konaní. Ústredný orgán odpísal Centru, že súd už pred 4 mesiacmi rozhodol, vo veci maloletých bol vydaný „placement order“ a ďalšia spolupráca zo strany orgánov v Slovenskej republike už nie je potrebná.

Preskúmaním ďalšieho spisu bolo taktiež zistené, že **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky**, ktoré bolo v čase začatia prípadu (júl 2010) ústredným orgánom podľa čl. 56 Nariadenia sa na Centrum obrátilo so žiadosťou, aby Centrum získalo

informácie o maloletých deťoch podľa čl. 55 písm. a) Nariadenia až **po 3 mesiacoch**, odkedy sa dozvedelo o prípade. V ďalšom období bol v spise len jeden úkon ministerstva – **po vyše dvoch mesiacoch** odkedy sa obrátilo na Centrum, zaslalo ministerstvo žiadosť o spoluprácu sociálnemu úradu Spojeného kráľovstva. **Od decembra 2010 až do augusta 2011**, kedy odstúpilo spis Centru z dôvodu prechodu kompetencií, nebol v spise vykonaný žiadny úkon. Ministerstvo si svoje povinnosti neplnilo minimálne do júna 2011, a teda ďalšie prieťahy spôsobilo neskorým odstúpením spisu. Ani Centrum však v tomto období nekonalo dostatočne rýchlo a efektívne, v spise sa nachádzajú napríklad dve po sebe idúce obdobia nečinnosti v trvaní **viac ako štyroch mesiacov**, ako aj ďalšie kratšie obdobia nečinnosti. Taktiež bola aj v tomto spise zrejماً **nečinnosť Ústredia v súvislosti s krokmi smerujúcimi k navráteniu maloletých detí do Slovenskej republiky. K predlžovaniu celého konania prispieval aj nesystematický a nekoordinovaný postup orgánov verejnej správy Slovenskej republiky.**

4.2 Nesprávny postup orgánov verejnej správy

Ďalšou častou príčinou, v dôsledku ktorej došlo k porušeniu práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme, bolo nedostatočné, prípadne neefektívne plnenie si povinností vyplývajúcich z Nariadenia, ako aj z iných právnych predpisov, teda nesprávny postup orgánov verejnej správy. **Tento nesprávny postup bol spôsobený najmä reštriktívnym výkladom právnej úpravy, ako aj samotnými nedostatkami v právnej úprave.** Z tohto dôvodu orgány verejnej správy v mnohých prípadoch **nevedeli ako majú postupovať**, a aké opatrenia majú prijať na zabezpečenie najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa, prípadne svoj **postup považovali za správny napriek tomu, že nebol v najlepšom záujme dieťaťa.**

Nesprávny postup zo strany Centra spočíval najmä:

- 1. V nedostatočnom zisťovaní informácií o situácii dieťaťa, o všetkých začatých konaniach a prijatých rozhodnutiach, ktoré sa ho týkajú podľa čl. 55 písm. a) Nariadenia:**

Centrum v súvislosti s pôsobnosťou stanovenou čl. 55 písm. a) Nariadenia vo väčšine spisov **nekonalo plynulo a systematicky.** Žiadosti boli odosielané ústrednému orgánu

v Spojenom kráľovstve len prostredníctvom e-mailu, boli príliš všeobecné, neformálne, bez bližších informácií, vo väčšine prípadov posielané až po viac ako mesiaci odo dňa, kedy sa na Centrum obrátilo so žiadosťou Ústredie. Centrum si dávalo tieto spisy „na lehoty“ dvoch, troch mesiacov, čo znamenalo, že po tomto čase, v prípade, ak mu neprišla z ústredného orgánu odpoveď, zaslalo ďalší e-mail – urgenciu, v ktorom opätovne požiadalo o tie isté informácie. Ani v prípade, že po dlhšom čase Centrum nedostalo od ústredného orgánu odpoveď, nebolo dostatočne dôrazné v urgovaní odpovede. Pokiaľ Centrum zistí, že ústredný orgán na jeho žiadosť nezaslal v primeranej lehote odpoveď, bolo by určite vhodnejšie, keby zaslalo partnerskému orgánu oficiálny list, ktorý mohol byť zaslaný aj prostredníctvom elektronickej pošty. Takýto list by mal však určite väčšiu váhu a najmä nemal by obsahovať len jednu alebo dve vety, tak ako tomu bolo v preskúmaných spisoch v prípadoch e-mailov, ktorými Centrum urgovalo odpoveď.

Preskúmaním spisov bolo tiež napríklad zistené, že napriek tomu, že Centrum vedelo, že maloleté deti sa ocitli v Spojenom kráľovstve bez starostlivosti rodičov a začalo ohľadne ich umiestnenia do náhradnej starostlivosti súdne konanie, žiadosť o prešetrenie, ktorú Centrum zaslalo ústrednému orgánu Spojeného kráľovstva sa týkala len informácií o školskej dochádzke a štátnych sociálnych dávkach **a nie informácií o tom, kto v skutočnosti vykonáva starostlivosť o deti a kde sa deti vlastne nachádzajú, prípadne o všetkých konaniach, ktoré sa deti týkajú**, napriek tomu, že Centru táto pôsobnosť vyplývala z čl. 55 písm. a) Nariadenia. Tieto informácie si Centrum ani v ďalšom období nezískovalo.

2. V nedostatočnom poskytovaní informácií a pomoci, ktorú súdy potrebujú na účel uplatňovania čl. 56 Nariadenia:

Centrum ako ústredný orgán podľa čl. 56 Nariadenia svoju pôsobnosť v minulom období nevykonávalo dostatočne. Vyplývalo to z viacerých preskúmaných spisov. Toto bolo zistené napríklad v prípade, v ktorom Centrum napriek tomu, že naň táto pôsobnosť prešla od 1. júna 2011, až v októbri 2011 zaslalo ústrednému orgánu Spojeného kráľovstva e-mail, v ktorom požiadalo o zaslanie správy o aktuálnej situácii maloletých detí a informovalo ústredný orgán, že sa stalo príslušným podľa čl. 56 Nariadenia. V písomnom stanovisku predloženom Kancelárii verejného ochrancu práv Centrum na otázku, kedy a na základe akého podnetu uskutočnilo v danom prípade prvý úkon v súvislosti so situáciou maloletých detí po tom, ako mu bola rozšírená pôsobnosť o úlohy vyplývajúce z čl. 55 písm. d) a z čl. 56

Nariadenia uviedlo, že „konalo nad rámec svojej pôsobnosti, keď požiadalo anglický ústredný orgán o zaslanie informácií o maloletých deťoch a zároveň zaslalo správu, že starí rodičia majú záujem starať sa o maloleté deti“.

3. V odmietaní zúčastňovať sa na pojednávaní:

V ďalšom prípade sa na Centrum obrátil ústredný orgán Spojeného kráľovstva, ktorý ho informoval o tom, že súd vyzýva Centrum, aby predložilo relevantné argumenty proti adopcii detí v Spojenom kráľovstve. Centrum odpísalo ústrednému orgánu, že **nemá záujem intervenovať do procesu, ale stále trvá na návrate detí do Slovenskej republiky.** V súvislosti s uvedeným postojom potom vyznieva absurdne ďalšia komunikácia Centra, ktoré zaslalo ústrednému orgánu žiadosť o poskytnutie informácie, v akom stave je prípad, načo mu ústredný orgán odpísal, že prípad je ukončený rozhodnutím súdu, ktorý povoľuje adopciu detí v Spojenom kráľovstve. Centrum následne zaslalo ústrednému orgánu ďalší e-mail, v ktorom uvádza, že stále trvá na tom, aby boli maloleté deti vrátené do Slovenskej republiky. Ústredný orgán Centru zaslal odpoveď, že keďže v danom prípade už súd rozhodol, ústredný orgán nemá vo veci adopcií už kompetenciu a zatvára prípad.

V tejto súvislosti sa vo viacerých spisoch vyskytla ponuka súdu Spojeného kráľovstva adresovaná Centru, **vstúpiť do konania ako tretia strana.** Uvedenú ponuku Centrum v minulom období odmietalo a pojednávaní sa nezúčastňovalo. V jednom prípade **súd chcel umožniť Centru, aby sa zúčastnilo súdneho pojednávania cez videohovor. Centrum však oznámilo, že sa nezúčastní.**

Až po zmene riaditeľky Centra v druhej polovici roka 2012 začalo Centrum aktívne žiadať o možnosť vstupu do konaní a aktívnym spôsobom obhajovať záujmy maloletého dieťaťa priamo na pojednávaní.

4. V odmietaní konať v prípade, ak sa naň obrátil priamo sociálny úrad Spojeného kráľovstva:

V ďalšom prípade sa na Centrum v novembri 2011 obrátil sociálny úrad Spojeného kráľovstva, ktorý žiadal o pomoc pri zisťovaní informácií, keďže súd v Spojenom kráľovstve

koná o zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti. Centrum však nezačalo vykonávať potrebné opatrenia, napriek tomu, že v danom období už bolo ústredným orgánom nielen podľa čl. 55 písm. a), ale aj podľa čl. 56 Nariadenia, pretože žiadosť neprišla priamo od ústredného orgánu Spojeného kráľovstva. Centrum len odpísalo sociálnemu úradu, aby dodržiaval Nariadenie, pričom tento e-mail zaslalo na vedomie aj ústrednému orgánu v Spojenom kráľovstve. Sociálny úrad pritom v ďalšom e-maily tvrdil, že na Centrum sa obrátil priamo z toho dôvodu, že ústredný orgán v Spojenom kráľovstve na jeho žiadosť nereagoval, a preto sa pre krátkosť času obrátil priamo na Centrum. V spise neboli od novembra 2011, okrem tejto odpovede, vykonávané žiadne ďalšie kroky. Až v auguste 2012 bol pracovníčkou Centra vytvorený úradný záznam, v ktorom sa uvádza: **„Spis bol na pokyn bývalého vedenia Centra odložený na lehotu a nepodnikali sa v ňom žiadne kroky.** Dôvodom bola skutočnosť, že neprišla do Centra žiadna oficiálna žiadosť z partnerského orgánu vo Veľkej Británii, iba e-mail od sociálneho pracovníka, ktorý bol zo strany bývalého vedenia poučený o tom, že je potrebné dodržiavať postup upravený v Nariadení EU č. 2201/2003. Lehota na riešenie spisu uplynula a dnes som ho predložila riaditeľke na konzultáciu ďalšieho postupu. Na jej pokyn spis dávam previesť na EC a je potrebné ho okamžite riešiť“. **Uvedený nesprávny postup Centra spôsobil, že Centrum začalo v danej veci konať až po 9 mesiacoch,** odkedy malo vedomosť, že sa v Spojenom kráľovstve nachádza dieťa, o ktorého zverení do náhradnej starostlivosti rozhoduje súd.

Nesprávny postup zo strany Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky spočíval najmä:

1. V nedostatočnom poskytovaní informácií a pomoci, ktorú súdy potrebujú na účely uplatňovania čl. 56 Nariadenia:

Podobne ako Centrum aj Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky ako ústredný orgán podľa čl. 56 Nariadenia svoju pôsobnosť v minulom období nevykonávalo dostatočne pre svoj **reštriktívny výklad Nariadenia, a pretože vo svojej činnosti a bežnej praxi, ako sa jasne preukázalo, v skutočnosti vôbec neaplikuje čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, podľa ktorého záujem dieťaťa má byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.**

2. V odmietaní zúčastňovať sa na pojednávaní:

Tak ako v prípade Centra, aj Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky sa v čase, keď bolo ústredným orgánom pre čl. 56 Nariadenia odmietalo zúčastňovať súdneho pojednávania a vstúpiť do súdneho konania ako tretia strana. Pri preskúmaní spisov bolo v tejto súvislosti napríklad zistené, že sociálny úrad Spojeného kráľovstva prostredníctvom Veľvyslanectva Slovenskej republiky v Londýne zaslal Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky list, v ktorom ho pozýva zúčastniť sa súdneho pojednávania alebo kontaktovať ich právneho zástupcu. Ministerstvo veľvyslanectvu odpovedalo, že **„nebýva zvykom zúčastňovať sa súdnych pojednávanií alebo vypočutí priamo v krajine, kde súd zasadá. Na tento účel si súd jednej krajiny prostredníctvom európskej justičnej siete vyžiada zabezpečenie dôkazov do konania“**.

Nesprávny postup zo strany Ústredia a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny spočíval najmä:

1. V odmietaní stretávania sa a v nedostatočnej spolupráci so zamestnancami sociálneho úradu Spojeného kráľovstva:

Vo viacerých preskúmaných spisoch sa nachádzali odpovede Ústredia, ako aj úradov práce, sociálnych vecí a rodiny ústrednému orgánu alebo sociálnemu úradu Spojeného kráľovstva, v ktorých im oznamovali, že nie je možné, aby sa zamestnanci sociálneho úradu stretli so zamestnancami úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ako aj Ústredia.

V preskúvanom spise sa nachádzala napr. odpoveď Ústredia na žiadosť sociálneho úradu Spojeného kráľovstva o zabezpečenie súčinnosti pri návšteve sociálneho pracovníka v Slovenskej republike, v ktorej uvádza: **„Participáciu príslušného ÚPSVaR na uvedených návštevách sociálneho pracovníka považujeme v zmysle slovenského právneho poriadku, ako aj medzinárodných dohovorov, za neprijateľnú“**.

Aj v ďalších spisoch sa úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, prípadne Ústredie odmietalo stretnúť a poskytnúť poradenstvo, prípadne súčinnosť sociálnemu úradu Spojeného kráľovstva. Tak ako to bolo uvedené už v časti správy o nečinnosti orgánov verejnej správy,

z preskúmaného spisu vyplývalo aj stanovisko Ústredia v súvislosti s danou problematikou: „**pokiaľ ide o priamu komunikáciu britských sociálnych pracovníkov a pracovníkov úradov práce, táto nie je možná** a sociálna pracovníčka môže preto jedine vykonať šetrenie v domácnosti príbuzných“.

2. V odmietaní zisťovania informácií o trestnej činnosti príbuzných:

Vo viacerých preskúmaných podnetoch bolo taktiež zistené, že úrady práce, sociálnych vecí a rodiny odmietajú poskytnúť ústrednému orgánu, prípadne sociálnemu orgánu **informácie týkajúce sa trestnej činnosti príbuzných, prípadne poskytnúť výpisy z registra trestov príbuzných** maloletých detí, napriek tomu, že tieto informácie sú nevyhnutné na posúdenie toho, či sú tieto osoby vhodnými v prípade zverenia detí do ich starostlivosti.

Ústredie napríklad v liste Centru uvádza: „Údaje o predchádzajúcich odsúdeniach otca a matky maloletých detí nám nie sú známe. Odpis z registra trestov sa vydáva len fyzickej osobe, ktorá oň požiadala. Príslušný ÚPSVaR a ani Ústredie nemá kompetencie žiadať odpis z registra trestov fyzickej osoby“. Aj v ďalšom podnete napr. úrad práce, sociálnych vecí a rodiny uviedol, že nie je v jeho kompetencii preverovať trestnú činnosť príbuzných maloletých detí.

4.3 Nevykonávanie opatrení smerujúcich k repatriácii dieťaťa

Takmer v žiadnom z preskúmaných spisov, v ktorých bolo zistené porušenie práva dieťaťa na taký postup, ktorý je v jeho najlepšom záujme, neboli vykonávané dostatočné opatrenia na navrátenie dieťaťa na územie Slovenskej republiky (v prípade, ak to bolo v jeho najlepšom záujme). Po preskúmaní spisov je nutné konštatovať, že **Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, ako ani úrad práce, sociálnych vecí a rodiny nevedia, aké konkrétne opatrenia majú vykonať v záujme navrátenia dieťaťa na územie Slovenskej republiky.**

V tejto súvislosti bolo napr. zistené, že na úrad práce, sociálnych vecí a rodiny sa dostavili aj príbuzní maloletých detí, ktorí informovali úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o tom, že deti boli dočasne umiestnené v bližšie neurčenom zariadení. Zároveň taktiež prejavili záujem o prevzatie starostlivosti o maloleté deti, ako aj o zabezpečenie prevozu detí na územie Slovenskej republiky. Z písomného stanoviska úradu práce, sociálnych vecí a rodiny vyplýva, že úrad im vysvetlil, ako sa v prípade repatriácie detí na územie Slovenskej republiky postupuje. **Nie je z neho však jasné, aké kroky mali príbuzní maloletých detí podľa úradu vykonať, aby začal úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vykonávať úkony smerujúce k repatriácii detí.**

V tejto súvislosti príbuzní kontaktovali aj Ústredie, ktoré ich „poučilo o postupe podľa Nariadenia“. Z uvedeného poučenia však tiež nebolo zrejmé, o aký postup malo podľa Ústredia ísť a prečo Ústredie nevykonalo žiadne kroky v súvislosti s repatriáciou detí na územie Slovenskej republiky. **Zo spisu nie je možné určiť žiadne konkrétne kroky, ktoré uskutočnilo Ústredie na zabezpečenie návratu detí na územie Slovenskej republiky.**

Na žiadosť Kancelárie verejného ochrancu práv o uvedenie, či Ústredie považuje svoje konanie bezprostredne po tom, ako sa dozvedelo, že maloleté deti sa ocitli v Spojenom kráľovstve bez starostlivosti rodičov, za včasné, dostatočné a v súlade s Nariadením, prípadne v súlade s inými predpismi upravujúcimi jeho pôsobnosť v oblasti ochrany základných práv týchto detí (keďže z predložených písomných stanovísk vyplýva, že napriek tomu, že o situácii maloletých detí malo vedomosť už vo februári 2011, až vo februári 2012 prebiehalo zisťovanie možnosti umiestnenia detí do náhradnej starostlivosti na území Slovenskej republiky), Ústredie uviedlo: „Ústredie PSVaR je toho názoru, že boli z našej strany vykonané, aj napriek skutočnosti, že sme nemali vedomosť o prípade týchto detí z vyššie uvedených inštitúcií, všetky potrebné kroky. Ústredie iniciatívne zabezpečilo správu o rodinných pomeroch príbuzných, ktorá bola doručená prostredníctvom ich právnej zástupkyne príslušnému anglickému súdu. Ústredie PSVaR taktiež o všetkých zisteniach informovalo Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže, ako ústredný orgán Slovenskej republiky.“

Aj z uvedeného je zrejmé, že konkrétny postup, kroky, ktoré majú Ústredie a úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vykonať a časový horizont uskutočnenia týchto krokov nie je právnymi predpismi, ani internými predpismi upravený. Z tohto dôvodu teda príslušné orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately nevykonávali efektívne kroky smerujúce k navráteniu dieťaťa na územie Slovenskej republiky.

4.4 Nedostatky v spolupráci medzi orgánmi verejnej správy

Ďalšou príčinou, ktorá prispela k porušeniu práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme, boli **nedostatky v spolupráci medzi orgánmi verejnej správy v Slovenskej republike**.

Pomerne často sa v preskúvaných spisoch vyskytovali problémy v e-mailovej komunikácii a doručovaní správ medzi **Centrom a Ústredím**. Ústredie napr. v jednom prípade vyjadrilo znepokojenie nad tým, ako bolo s ich rýchlou odpoveďou Centrom naložené (ich vypracované odpovede na otázky boli zaslané ústrednému orgánu až po mesiaci).

Nedostatky boli zjavné aj v spolupráci ďalších orgánov verejnej správy. V spise sa napr. nachádzal e-mail Centra Veľvyslanectvu Slovenskej republiky v Londýne, že do budúca je potrebné skordinovať postupy Centra, Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky a zastupiteľských úradov.

V ďalšom spise došlo napr. k problémom v spolupráci **úradu práce, sociálnych vecí a rodiny s Centrom**. Spis Centra začínal listom ústredného orgánu Spojeného kráľovstva, v ktorom píše Centru, že pred vyše polrokom kontaktovali úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v Slovenskej republike, aby prešetril spôsobilosť príbuzných postarať sa o maloleté deti, ktorý toto odmietol. Ústredný orgán oznámil Centru nasledovne: „úrad práce nie je schopný poskytnúť správu, ktorá hovorí, že títo členovia rodiny nie sú schopní a sociálni pracovníci nás požiadali, aby sme toto potvrdenie vyžiadali od Vášho úradu. Môžete nám s tým pomôcť?“ Z uvedeného vyplýva, že úrad práce neinformoval Centrum o skutočnosti, že ho kontaktoval sociálny úrad Spojeného kráľovstva a taktiež odmietol vypracovanie správy.

Problémy v spolupráci signalizuje napr. aj ďalšie vyjadrenie Ústredia, ktoré v liste Centru uvádza: „**V uvedenom prípade dávame do pozornosti nejednoznačný postup pri spolupráci vo veci starostlivosti o maloleté deti a duplicitné vyžadovanie rovnakých dokladov rôznymi inštitúciami od Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny**“.

4.5 Nedostatky v spolupráci medzi ústrednými orgánmi

Časté nedostatky sa objavovali aj v spolupráci medzi ústrednými orgánmi pre Nariadenie. Problémy spočívali najmä v opakovaných urgenciách, ktoré boli posielané na oboch stranách v prípade, ak ústredný orgán včas nezaslal požadované informácie alebo doklady.

V konkrétnom prípade napr. Centrum poslalo správu ústrednému orgánu, potom **čakalo až 5 mesiacov na informácie, ktoré mu neboli napriek 4 urgenciám zaslané skôr.**

Ďalším vážnym nedostatkom bolo aj neskoré oznamovanie termínov pojednávania zo strany ústredného orgánu Spojeného kráľovstva Centru. **Z tohto dôvodu Centrum nemalo dostatok času na vyžiadanie si potrebných informácií z Ústredia, prípadne nemalo čas na ich preklad.** V mnohých prípadoch zaslal ústredný orgán informácie o pojednávani až po termíne pojednávania a v niektorých prípadoch dokonca kvôli uvedenému postupu nebol vykonaný zo strany Centra určitý úkon, ktorý súd požadoval vykonať do termínu pojednávania (napr. predloženie vyjadrenia, správy a pod.). V jednom prípade nariadil súd Spojeného kráľovstva Veľvyslanectvu Slovenskej republiky zistiť do určitého termínu informácie potrebné pre rozhodnutie súdu. **Ústredný orgán Spojeného kráľovstva však túto žiadosť súdu poslal Centru až 8 dní po termíne, ktorý stanovil súd.** Centrum žiadosť poslalo úradu práce, sociálnych vecí a rodiny až po mesiaci od doručenia. Aj v ďalšom konaní v tomto prípade bola nedostatočná spolupráca ústredných orgánov – Centrum po zaslaní správy žiadalo o informácie, ktoré mu ústredný orgán poslal, aj napriek 3 urgenciám, až po **5 mesiacoch.**

Vo viacerých spisoch Centrum poukazovalo aj na problém, že ústredný orgán žiadal o prešetrenie situácie príbuzných, ktorých presnú adresu, prípadne bližšie informácie Centru

neposkytol. Z tohto dôvodu bolo potrebné ho vyzývať na doplnenie nevyhnutných údajov, čím sa celé konanie zbytočne predlžovalo.

Ako problematická sa javila aj spolupráca na slovenskej strane. Uvedené vyplýva aj zo správy, ktorú **sociálna pracovníčka Spojeného kráľovstva zaslala súdu, v ktorej uviedla, že Slovenská republika nespolupracovala.**

4.6 Ďalšie nedostatky

Medzi ďalšie nedostatky zistené pri preskúvaní spisov, ktoré síce samé o sebe nespôsobili porušenie práva dieťaťa na taký postup orgánu, ktorý je v jeho najlepšom záujme, ale prispievali k problémom vo fungovaní Centra, patria:

1. Nesprávne vedenie (evidencia) spisov:

Pri preskúvaní spisov vedených Centrom bolo zistené, že Centrum používa na **komunikáciu** s ústrednými orgánmi cudzieho štátu, ako aj s ostatnými orgánmi verejnej správy najmä e-mailovú komunikáciu. Aj evidencia e-mailov však musí mať svoje pravidlá. Väčšina preskúvaných spisov bola neprehľadná. Nie je prípustné, aby každý e-mail doručený alebo odoslaný Centru nebol evidovaný samostatne. V spisoch vedených Centrom sa však často vyskytovali dokumenty obsahujúce e-mailovú komunikáciu uskutočňovanú počas určitej doby, evidovaných na jednom dokumente. Toto spôsobovalo neprehľadnosť doručených a odoslaných správ a sťažovalo orientáciu v spise. Okrem toho vo väčšine prípadov spisy neobsahovali preklady doručených alebo odoslaných e-mailov, ani niektorých dokumentov. Pri e-mailovej komunikácii by bolo vhodné zabezpečiť aspoň jej interný preklad. Okrem toho mnohé z e-mailov sú bez dátumu, nie je z nich možné určiť, kto bol odosielateľom alebo adresátom.

2. Problémy so zabezpečením prekladov:

Z preskúmaných spisov vyplýva, že zabezpečovanie prekladov je problémom, ktorý v konečnom dôsledku prispieva k predlžovaniu konania Centra. Zabezpečovanie prekladov trvalo Centru v mnohých prípadoch viac ako mesiac. Centrum sa viackrát obrátilo

na ústredný orgán Spojeného kráľovstva so žiadosťou o preklady dokumentov, ktoré Centru zaslal ústredný orgán do slovenčiny, pretože Centru by zabezpečiť takýto preklad trvalo mesiac. Úradné spisy Centra neobsahujú preklady väčšiny e-mailovej komunikácie a v niektorých prípadoch ani iných dokladov, a tak, ak niekto neovláda anglický jazyk, pri nahliadnutí do úradných spisov sa nedostane ku kompletnej informácii, ťažko si napríklad zhotoví výpisy zo spisu, kópiu listiny by si musel dať preložiť na svoje náklady, čím môžu byť dotknuté jeho práva. Úradnú kontrolu takéhoto spisu môže vykonať iba osoba, ktorá ovláda anglický jazyk. Stav úradných spisov je takýto napriek tomu, že podľa čl. 6 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky **na území Slovenskej republiky je štátnym jazykom slovenský jazyk** a podľa ods. 2 **používanie iných jazykov než štátneho jazyka v úradnom styku ustanoví zákon a ten takúto možnosť zatiaľ neupravuje.**

3. Nevhodný spôsob komunikácie medzi ústrednými orgánmi:

Spôsob komunikácie medzi ústrednými orgánmi sa uskutočňuje prostredníctvom e-mailov. Z obsahového hľadiska bola však takáto komunikácia skôr na škodu, ako v prospech vecí. Ústredné orgány sa totiž nesnažia „vyťažiť“ z každého e-mailu maximum informácií. Vo väčšine prípadov boli e-maily príliš krátke, neurčité, v dôsledku čoho dochádzalo k nedorozumeniam medzi ústrednými orgánmi. Okrem toho, že e-mailová komunikácia by mala byť rýchla, pružná, v daných spisoch skoro každú žiadosť bolo potrebné dodatočne potvrdzovať a následne odpoveď na ňu urgovať.

V niektorých úradných spisoch nepôsobí dobrým dojmom prílišná neformálnosť mailovej komunikácie, ktorá tvorí súčasť úradného spisu. Ako príklad uvádzam e-mail zo spisu, ktorý obsahuje komunikáciu medzi zamestnankyňou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a zamestnankyňou Ústredia **v súvislosti so žiadosťou sociálneho pracovníka Spojeného kráľovstva o zistenie informácií.** Obsah e-mailu bol nasledujúci: „**máme nejaké info o tom čo píše táto osôbka, ja už som jej nedávno písala, že aký je u nás postup, kto s kým, ale ona nikoho nerešpektuje ani našu veľvyslankyňu...tak čo s týmto**“.

5 Celkové zhodnotenie postupu orgánov verejnej správy

V ďalšej časti tejto správy sa nachádza celkové zhrnutie postupu a zhodnotenie postupu jednotlivých, zainteresovaných orgánov verejnej správy.

5.1 Zhodnotenie postupu Centra

Podľa ustanovenia §71 ods. 2 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 305/2005 Z. z.“) Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže je orgán štátnej správy s pôsobnosťou na území Slovenskej republiky. Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže riadi a za jeho činnosť zodpovedá riaditeľ, ktorého vymenúva a odvoláva minister práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Podľa ustanovenia § 74 zákona č. 305/2005 Z. z. **Centrum plní úlohy orgánu určeného na vykonávanie medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie**, a to:

1. plní úlohy prijímajúceho orgánu a odosielaajúceho orgánu v oblasti vymáhania výživného podľa medzinárodných dohovorov;

2. plní úlohy ústredného orgánu podľa medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie (Nariadenie);

3. vydáva osvedčenie podľa medzinárodného dohovoru;

4. plní ďalšie úlohy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí vo vzťahu k cudzine podľa osobitných predpisov (napríklad zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, § 93 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku);

5. spolupracuje s prijímajúcimi orgánmi a odosielaajúcimi orgánmi zmluvných štátov v cudzine, s ústrednými orgánmi zmluvných štátov v cudzine, zastupiteľskými úradmi, ústrednými orgánmi štátnej správy, bankami, pobočkami zahraničných bánk,

orgánmi miestnej štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy a s akreditovanými subjektmi.

Podľa ustanovenia čl. 55 Nariadenia **ústredné orgány, na žiadosť ústredného orgánu iného členského štátu alebo nositeľa rodičovských práv a povinností, spolupracujú v jednotlivých prípadoch na dosiahnutie cieľov tohto nariadenia. Na tento účel prijímú všetky potrebné kroky, priamo alebo prostredníctvom verejných orgánov alebo iných inštitúcií, v súlade s právnymi predpismi tohto členského štátu, ktoré sa týkajú ochrany osobných údajov, na:**

a) **zhromažďovanie a výmenu informácií:**

1. o situácii dieťaťa;

2. o všetkých začatých konaniach; alebo

3. o prijatých rozhodnutiach, ktoré sa týkajú dieťaťa;

b) poskytovanie informácií a pomoc nositeľom rodičovských práv a povinností, ktorí sa snažia o uznanie a výkon rozhodnutí na ich území, najmä tých, ktoré sa týkajú práva styku a návratu dieťaťa;

c) uľahčenie komunikácie medzi súdmi, najmä pri uplatňovaní čl. 11 ods. 6 a ods. 7 a čl. 15 tohto Nariadenia;

d) **poskytovanie informácií a pomoci, ktorú súdy potrebujú na účely uplatňovania článku 56, a**

e) uľahčenie dosiahnutia dohody medzi nositeľmi rodičovských práv a povinností mediáciou alebo inými metódami a uľahčenie cezhraničnej spolupráce na tento účel.

Podľa čl. 33 Nariadenia tento dokument uznáva základné práva a dodržiava zásady Charty základných práv Európskej únie. Predovšetkým sa snaží zabezpečiť rešpektovanie základných práv dieťaťa, ako je ustanovené v čl. 24 Charty základných práv Európskej únie. Podľa čl. Charty základných práv Európskej únie **pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí, sa musia v prvom rade brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa.**

Preskúmaním spisov týkajúcich sa prípadov maloletých detí, ktoré sa ocitli bez starostlivosti rodičov v Spojenom kráľovstve, a o ktorých zverení v danej krajine rozhodoval súd, bolo zistené, že najčastejším dôvodom porušenia práva dieťaťa, bola nečinnosť Centra, ktorá však bola vo väčšine prípadov skombinovaná aj s jeho nesprávnym postupom.

Okrem toho Centrum v niektorých z týchto prípadov nepostupovalo podľa Nariadenia.

Čl. 55 Nariadenia ustanovuje, že ústredné orgány na žiadosť ústredného orgánu iného členského štátu alebo nositeľa rodičovských práv a povinností spolupracujú v jednotlivých prípadoch na dosiahnutie cieľov tohto nariadenia.

Centrum, ako aj Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny si uvedené ustanovenie vykladali tak, že akákoľvek spolupráca s cudzím štátom je možná len prostredníctvom tohto ústredného orgánu a na jeho žiadosť. **V prípadoch, keď sa pre krátkosť času obrátil na Centrum priamo sociálny úrad Spojeného kráľovstva, Centrum si svoje povinnosti nezačalo plniť, len ho poučilo o potrebe dodržiavania Nariadenia.** Takýto postoj mali aj iné orgány verejnej správy - Ústredie, ako aj úrady práce, sociálnych vecí a rodiny.

Pritom Nariadenie určuje ústredné orgány na pomoc pri jeho uplatňovaní a na uľahčenie spolupráce medzi členskými štátmi, nie na obmedzenie a sťaženie tejto spolupráce. Vyplýva to z čl. 54 Nariadenia, ktoré ustanovuje, že **ústredné orgány** poskytujú informácie o vnútroštátnych právnych predpisoch a praxi a **prijímajú opatrenia na zlepšenie uplatňovania tohto nariadenia a na prehĺbenie vzájomnej spolupráce.** Neznamená to, že ústredné orgány prijímajú opatrenia len na spoluprácu medzi sebou.

Navyše čl. 55 Nariadenia vyslovene ustanovuje, že ústredné orgány spolupracujú v jednotlivých prípadoch na dosiahnutie cieľov tohto Nariadenia. Na tento účel prijímú všetky potrebné kroky, **priamo alebo prostredníctvom verejných orgánov alebo iných inštitúcií.**

Z uvedeného teda vyplýva, že potrebné kroky môžu prijať **aj prostredníctvom verejných orgánov alebo iných inštitúcií.**

To znamená, že ústredný orgán musí v záujme dieťaťa spolupracovať nielen s ústredným orgánom, ale aj s inými orgánmi cudzieho štátu. Samozrejme je vhodné, aby ústredný orgán tohto členského štátu bol o spolupráci informovaný. Vyplýva to priamo z Nariadenia, ktoré v čl. 33 uvádza, že toto Nariadenie uznáva základné práva a dodržiava zásady Charty základných práv Európskej únie. Podľa čl. 24 Charty, aj podľa čl.3 Dohovoru, ktorým je tiež Slovenská republika viazaná, sa všetky opatrenia vykonávajú v najlepšom záujme dieťaťa a v prípadoch, o ktorých Centrum konalo nebolo odmietanie a bezdôvodné formalizovanie spolupráce a neochota spolupracovať v najlepšom záujme maloletého dieťaťa, práve naopak. Aj opakovane zistená nečinnosť Centra bola v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa.

Nariadenie je všeobecné a určuje základný rámec postupu ústredných orgánov. Z predložených písomných stanovísk Centra je zrejmé, že ustanovenia Nariadenia si **vykladalo riadiac sa svojím záujmom** /tak, aby výklad vyhovoval jeho potrebám a zodpovedal jeho možnostiam/ **a nie záujmom maloletého dieťaťa**. Následne potom svoj výklad Nariadenia, aj svoj postup považovalo za správny.

Vidieť to veľmi dobre na tom, že Centrum odmietalo vstúpiť **do súdneho konania, napriek tomu, že bolo súdom vo viacerých prípadoch požiadané, aby uviedlo, či má záujem vstúpiť do konania ako tretia strana.** Ak by sa Centrum skutočne vo svojej činnosti riadilo princípom najlepšieho záujmu dieťaťa, nemohlo by sa stať, že si osvojí **taký výklad Nariadenia (v ktorom je priamo uvedené, že rešpektuje Chartu), že odmietne svoju účasť na takom súdnom konaní, v ktorom sa rozhoduje o náhradnej starostlivosti, osvojení dieťaťa občanov Slovenskej republiky, ktoré sa v cudzine ocitlo bez starostlivosti rodičov. Takýto výklad Nariadenia nemôže vychádzať z právneho posúdenia, môže vychádzať jedine z nepripravenosti Centra na takúto pôsobnosť. Tomu nasvedčuje nepriamo aj skutočnosť, že Centrum sa odmietalo zúčastniť súdneho pojednávania prostredníctvom videohovoru, napriek tomu, že táto možnosť mu bola súdom v Spojenom kráľovstve umožnená.**

V písomnom stanovisku Kancelárii verejného ochrancu práv Centrum uviedlo, že nie je oprávnené vstupovať do súdneho konania, a to napriek tomu, že to žiaden právny predpis nevyklučuje. Naopak podľa ustanovenia §74 zákona č. 305/2005 Z. z. Centrum plní úlohy

orgánu určeného na vykonávanie medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie, a **to tak, že plní aj ďalšie úlohy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí vo vzťahu k cudzine podľa osobitných predpisov** (napríklad zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, §93 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku).

Spolupráca Centra s ústredným orgánom Spojeného kráľovstva bola takmer vo všetkých prípadoch nedostatočná a neefektívna, v každom spise boli viaceré urgencie ústredného orgánu Spojeného kráľovstva adresované Centru a naopak.

Spolupráca prostredníctvom elektronickej pošty by mala byť síce rýchlejšia, ale nemôže ísť na úkor kvality obsiahnutých informácií a na úkor toho, že v niektorých prípadoch boli e-maily odignorované. Tak ako už bolo spomenuté, na jednej strane možno vnímať ako pozitívny fakt, že prostredníctvom elektronickej pošty sa komunikácia stala aj menej formálnou, ale preskúmaním spisov bolo zistené, že vo veľkej väčšine prípadov to neľahčilo, ani neurýchlilo získavanie informácií, skôr naopak. **Urgovanie zaslania informácií jednou, stále tou istou vetou, nevedlo ústredný orgán Spojeného kráľovstva k rýchlejšiemu postupu**, pretože to vyznelo formálne, bez skutočného záujmu o danú vec a málo dôrazne. V takýchto prípadoch by bolo oveľa vhodnejšie zasielať niektoré žiadosti oficiálnym listom s dodržaním základných obsahových náležitostí, ktorý môže byť samozrejme zaslaný prostredníctvom elektronickej pošty. Zasielanie tak dôležitých informácií ako je napríklad informácia, že Slovenská republika trvá na návrate maloletých detí do Slovenskej republiky, nemôže byť predsa len obsahom e-mailu, ktorý zasiela zamestnanec Centra inému zamestnancovi ústredného orgánu v Spojenom kráľovstve, a pritom nie je isté, či sa táto informácia vôbec dostala ústrednému orgánu a následne súdu. Práve úradná korešpondencia musí spĺňať určité atribúty, ktoré nám v súvislosti so spolupracou a komunikáciou ústredných orgánov chýbajú.

Efektívnosť získavania relevantných informácií prostredníctvom e-mailu zamestnancov ústredných orgánov sa ukazuje ako sporná. Vo väčšine prípadov boli informácie o termínoch pojednávaní zasielané neskoro, boli neúplné a neobsahovali konkrétne informácie. Centrum nemohlo vykonávať kroky v najlepšom záujme dieťaťa, keďže na to

nemalo dostatok presných informácií. Druhá strana možno vychádzala z faktu, že Centrum sa odmietalo zúčastňovať ako tretia strana v prebiehajúcich súdnych konaniach.

5.2 Zhodnotenie postupu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky vykonávalo do 1. júna 2011 pôsobnosť ústredného orgánu podľa čl. 56 Nariadenia.

Z preskúmaných 31 neukončených spisov týkajúcich sa Spojeného kráľovstva bolo ministerstvo v čase ich zaevidovania ústredným orgánom, podľa čl. 56 Nariadenia, v 5 z nich. Ostatné z uvedeného počtu boli doručené až po júni 2011, kedy prešla pôsobnosť na Centrum.

V preskúmaných prípadoch, ktoré boli najprv doručené Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky boli taktiež zistené obdobia nečinnosti, ako aj nesprávny postup ministerstva.

To, že boli v minulosti určené dva ústredné orgány podľa Nariadenia, ich agenda sa prelínala a nebolo možné ju vykonávať izolovane, bolo neúčelné, a tiež prispelo k predlžovaniu a nesystematickému postupu týchto orgánov.

Toto spôsobovalo nedostatky v spolupráci ministerstva a Centra, ale v niektorých prípadoch aj v spolupráci ministerstva a Ústredia. Ani spolupráca ministerstva s ústredným orgánom Spojeného kráľovstva nebola vo všetkých prípadoch bezproblémová.

V súčasnosti už ministerstvo síce nevykonáva funkciu ústredného orgánu podľa Nariadenia, ale podľa ustanovenia §72 zákona č. 305/2005 Z. z. ako ústredný orgán štátnej správy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately:

a) vypracúva koncepciu sociálnoprávnej ochrany detí, sociálnej kurately a sociálnej prevencie,

b) riadi, kontroluje a metodicky usmerňuje výkon štátnej správy v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže,

c) rozhoduje o udelení akreditácie, o predĺžení platnosti akreditácie, zmene akreditácie a o zrušení akreditácie,

d) plní úlohy vyplývajúce z medzinárodných dohovorov a právnych aktov Európskej únie,

e) vedie a aktualizuje zoznam akreditovaných subjektov a vedie zoznam fyzických osôb, ktoré skončili odbornú akreditovanú prípravu supervízora v oblasti sociálnej práce alebo poradenskej práce,

f) kontroluje úroveň vykonávania opatrení podľa tohto zákona,

g) zabezpečuje medzinárodnú spoluprácu v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,

h) koordinuje činnosť štátnych orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, obcí, vyšších územných celkov, akreditovaných subjektov a ďalších právnických osôb a fyzických osôb, ktoré pôsobia v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

Z uvedeného vyplýva, že ministerstvo je zodpovedné za **kontrolu** postupu orgánov sociálnoprávnej ochrany v Slovenskej republike a **zabezpečovanie medzinárodnej spolupráce** v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. **Preskúmaním spisov bolo zistené, že túto povinnosť si ministerstvo v minulosti neplnilo dostatočne.**

5.3 Zhodnotenie postupu Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny

Za najväznejší nedostatok postupu Ústredia možno považovať nečinnosť a neuskutočňovanie dostatočných krokov súvisiacich s repatriáciou dieťaťa, ktoré sa v cudzine ocitne bez starostlivosti rodičov.

V žiadosti o predloženie písomného stanoviska bolo Ústredie požiadané o to, aby uviedlo, aké konkrétne úkony (opatrenia) je povinné Ústredie, prípadne iné príslušné orgány Slovenskej republiky uskutočniť v súvislosti s repatriáciou maloletého dieťaťa, ktoré sa ocitlo v cudzine bez starostlivosti rodičov (s uvedením, za akých okolností je možné uskutočniť

repatriáciu takéhoto dieťaťa). V písomnom stanovisku Ústredie žiadne konkrétne kroky neuviedlo.

Podľa ustanovenia § 28 ods. 1 zákona č. 305/2005 Z. z. **orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonáva na základe oznámenia Diplomatickej misie Slovenskej republiky v zahraničí alebo Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky opatrenia na zabezpečenie:**

a) návratu dieťaťa, ktoré má obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky a nachádza sa na území iného štátu bez sprievodu rodiča, príbuzného alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, a na ktoré sa nevzťahuje medzinárodný Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (oznámenie č. 119/2001 Z. z.), na územie Slovenskej republiky,

b) premiestnenia dieťaťa, ktoré sa narodilo na území iného štátu občanovi Slovenskej republiky a je opustené, na územie Slovenskej republiky.

Rodičovi dieťaťa, príbuznému dieťaťa alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, sa poskytuje pomoc, aby mohli dieťa prevziať na území iného štátu do osobnej starostlivosti. Ak nemôže rodič, príbuzný dieťaťa alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, prevziať dieťa na území iného štátu do osobnej starostlivosti, **opatrenia na návrat dieťaťa alebo premiestnenie dieťaťa na územie Slovenskej republiky vykonáva orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.**

Pri návrate alebo premiestnení dieťaťa na územie Slovenskej republiky musí dieťa prevziať rodič dieťaťa, osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, alebo zariadenie na výkon ústavnej starostlivosti, predbežného opatrenia alebo výchovného opatrenia.

Ak je zrejmé, že dieťa pri jeho návrate alebo premiestnení na územie Slovenskej republiky neprevezme rodič alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately postupuje podľa ustanovenia §75 a §75a Občianskeho súdneho poriadku.

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately oznámi zastupiteľskému

úradu opatrenia, ktoré prijal v záujme zabezpečenia návratu alebo premiestnenia dieťaťa na územie Slovenskej republiky a fyzickú osobu alebo právnickú osobu, ktorá prevezme dieťa v cudzine. Súčasne oznámi, ktorá fyzická osoba alebo právnická osoba prevezme dieťa po jeho návrate na území Slovenskej republiky.

Úkony na zabezpečenie návratu alebo premiestnenia dieťaťa vykonáva podľa ustanovenia § 28 ods. 1 zákona č. 305/2005 Z. z. Ústredie.

Toto ustanovenie zákona o opatreniach na zabezpečenie návratu alebo premiestnenia dieťaťa sa v prípade **návratu** vzťahuje na návrat dieťaťa, ktoré už má (aj ešte môže mať) **obvyklý pobyt** na území Slovenskej republiky a **v prípade, ak ide o dieťa, ktoré ešte nemá obvyklý pobyt na území Slovenskej republiky, napríklad preto, že sa narodilo občanom Slovenskej republiky na území iného štátu a je opustené ide o premiestnenie dieťaťa z územia iného štátu na územie Slovenskej republiky.** Aj z ustanovenia § 2 písm. a) bod 2 tohto zákona, vyplýva, že **opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately sa vykonávajú pre dieťa, ktoré je občan Slovenskej republiky a nachádza sa na území iného štátu.**

Keďže sa opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately majú podľa zákona vykonávať aj pre dieťa, ktoré je občanom Slovenskej republiky a nachádza sa na území iného štátu, je nevyhnutné, aby úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, ako aj Ústredie, uskutočnili všetky opatrenia sociálnoprávnej ochrany v najlepšom záujme takéhoto dieťaťa. Z podstaty týchto prípadov vyplýva, že ak sa maloleté dieťa ocitne v cudzine bez starostlivosti rodičov a keď sa o tejto skutočnosti Ústredie dozvie, musí ísť od prvej chvíle o prípad osobitnej dôležitosti, ktorý takto aj vybavuje. Ak tamojší súd začne konanie o jeho zverenie do náhradnej starostlivosti z dôvodu, že sa maloleté dieťa v cudzine ocitlo bez starostlivosti rodičov, **je Ústredie povinné prostredníctvom úradu práce, sociálnych vecí a rodiny bezodkladne zistiť o dieťati všetky potrebné skutočnosti, napríklad, či má na našom území obvyklý pobyt alebo nie, či dieťa má alebo nemá príbuzných, kde sa zdržiavajú, aké sú ich pomery /čím sa nemyslí iba majetkové/, a či sú schopní a najmä spôsobilí /opäť nie iba po materiálnej stránke/ postarať sa o maloleté dieťa, a či o starostlivosť oň majú naozajstný záujem v prípade, ak by bolo dieťa navrátené alebo premiestnené na územie Slovenskej republiky. Tieto orgány sú povinné zisťovať, čo je**

najlepším záujmom dieťaťa a podľa toho potom postupovať.

Z toho vyplýva, že vec vyžaduje zodpovedné vykonanie komplexného prešetrenia, ktorým sa zisťujú rodinné, bytové, majetkové, sociálne pomery a vzťahy príbuzných dieťaťa. Z výsledkov prešetrenia musí byť vyhotovená správa, v ktorej sa má zhodnotiť, či sú alebo nie sú príbuzní dieťaťa schopní sa o dieťa postarať. Pokiaľ sa zistí, že je v najlepšom záujme maloletého dieťaťa, aby bolo zverené príbuzným, malo by Ústredie začať vykonávať nevyhnutné opatrenia smerujúce buď k navráteniu alebo k premiestneniu dieťaťa na územie Slovenskej republiky. Pod takýmito opatreniami treba rozumieť v prvom rade podanie návrhu /žiadosti/ vecne a miestne príslušnému súdu na začatie súdneho konania o vydanie predbežného opatrenia **na navrátenie /premiestnenie/, dieťaťa na územie Slovenskej republiky** (prostredníctvom ústredných orgánov pre Nariadenie), ktoré by malo splňať súdom požadované náležitosti a tieto úkony by mali byť uskutočnené čo najskôr, aby sa zabránilo traumatizovaniu dieťaťa v cudzom prostredí, do ktorého bolo pravdepodobne dočasne umiestnené. **Z preskúmaných spisov nebol zistený ani jeden prípad, v ktorom Ústredie takúto žiadosť, či návrh súdu podalo, zaslalo.**

Aj Centrum je povinné upozorňovať Ústredie na plnenie si tejto povinnosti, pokiaľ zistí, že si ju Ústredie nespĺnilo. Za riadne **plnenie povinností vyplývajúcich Centru z Nariadenia nemožno považovať iba mechanické preposielanie správ o prešetrení pomerov.**

Preskúmaním spisov bolo zistené, že Ústredie v niektorých zasielaných správach síce uvádzalo, že je v záujme dieťaťa jeho zverenie príbuzným a Centrum následne jednou vetou uviedlo v e-maily ústrednému orgánu, že žiadame návrat dieťaťa. **Takýto neformálny postup našich orgánov asi nie je dostatočne presvedčivý na to, aby mohol v rozhodovacom procese podstatnejšie zavážiť.**

Na otázku Kancelárie verejného ochrancu práv ako Ústredie hodnotí spoluprácu príslušných orgánov Slovenskej republiky, Ústredie vo svojom písomnom stanovisku uviedlo, že pri návrate alebo pri premiestnení maloletých detí spolupracuje s Diplomackou misiou Slovenskej republiky v zahraničí alebo s Ministerstvom zahraničných vecí Slovenskej republiky. Ďalej uviedlo: „V praxi to znamená, že Ústrediu je uvedenými inštitúciami

oznámená skutočnosť, že je potrebné vykonať opatrenia na zabezpečenie návratu alebo premiestnenia maloletých detí na územie Slovenskej republiky. Ak si rodičia, alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa nemôže prevziať toto dieťa na území iného štátu do osobnej starostlivosti, tak orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately prevezme dieťa na území iného štátu až na základe právoplatného rozhodnutia o takomto prevzatí a premiestnení a následne zabezpečí starostlivosť dieťaťu v niektorej forme náhradnej starostlivosti na území Slovenskej republiky“. Taktiež v súvislosti s konkrétnym prípadom uviedlo: „Na základe požiadaviek ústredného orgánu zabezpečuje Ústredie PSVaR všetky potrebné podklady, dokumenty, požiadavky, správy ktoré je potrebné poskytnúť pre riešenie jednotlivých prípadov. Každému dožiadaniu sa venuje maximálna pozornosť a je vybavované v čo najkratšom časovom období tak, aby bola dodržaná lehota na jeho doručenie ústrednému orgánu. V prípade maloletých detí nedošlo k spolupráci s vyššie uvedenými inštitúciami na základe ich podnetu, ale Ústredie PSVaR po skompletizovaní všetkých nevyhnutných informácií informovalo o prípade ústredný orgán a požiadalo ho o spoluprácu. Ústredie PSVR je toho názoru, že boli z našej strany vykonané aj napriek skutočnosti, že sme nemali vedomosť o prípade týchto detí u vyššie uvedených inštitúcií, všetky potrebné kroky“.

Ďalšou oblasťou, v ktorej bol zistený nesprávny postup zo strany Ústredia bolo odmietanie stretávania sa a odmietanie spolupráce so sociálnym zamestnancom Spojeného kráľovstva. V súvislosti s tým Kancelária verejného ochrancu práv zisťovala dôvody odmietavého správania sa našich orgánov.

V zázname z pracovného stretnutia vedúcich oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré sa konalo v dňoch 12. apríla 2011 – 13. apríla 2011 je uvedené: „Zisťovanie pomerov sa uskutočňuje prostredníctvom ústredných orgánov, ktoré komunikujú medzi sebou priamo a bez zapojenia zastupiteľstiev alebo diplomatických misií. Právny systém neumožňuje, aby si zahraničný orgán u inej krajiny zisťoval situáciu osobne. V prípadoch, kedy sa uvažuje o takzvanom cezhraničnom umiestnení je potrebné upovedomiť príslušný zahraničný orgán, že je nutné v danej veci obrátiť sa na ich ústredný orgán a postupovať v zmysle Nariadenia čl. 55. Úrady PSVaR boli upozornené, aby nekomunikovali v daných veciach priamo so zahraničnými orgánmi, ale iba prostredníctvom Ústredia PSVaR. Osobitne som

upozornila na prípady, kedy zahraničné orgány majú záujem sami prešetrovať rodinné a sociálne pomery na území SR“.

V zápisnici z pracovného stretnutia s vedúcimi oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré sa konalo v dňoch 13. decembra 2011 – 14. decembra 2011 Ústredie k danej problematike uviedlo: „V zmysle čl. 55 a 56 Nariadenia nie je možná priama komunikácia úradov PSVaR so zahraničnými orgánmi, ale prostredníctvom Ústredia PSVaR, Centra alebo MPSVaR SR. Spolupráca, príp. komunikácia, alebo prešetrenie pomerov zo strany úradov PSVaR s orgánmi druhého členského štátu na území daného štátu je možná len po predchádzajúcej dohode medzi ústrednými orgánmi, alebo na základe písomného poverenia príslušného súdu, o ktorom je ústredný orgán v SR informovaný. V prípadoch neohlásenej návštevy je potrebné danú inštitúciu informovať o skutočnosti, že je nevyhnutné postupovať v zmysle nariadenia“.

Z uvedeného je zrejмый mierny posun – pokiaľ v apríli 2011 ministerstvo priamu komunikáciu a spoluprácu s cudzím orgánom úplne vylúčilo, už v decembri 2011 takúto komunikáciu považuje za možnú, ale na základe predchádzajúcej dohody s ústrednými orgánmi alebo na základe písomného poverenia príslušného súdu, o ktorom je ústredný orgán informovaný.

Ďalšou veľmi dôležitou oblasťou, v ktorej vidieť veľké nedostatky, je zisťovanie rodinných, bytových a sociálnych pomerov príbuzných dieťaťa. Pri preskúmaní spisov bolo možné oboznámiť sa so správami vypracovanými úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny, ako aj so správami vypracovanými sociálnymi úradmi v Spojenom kráľovstve. **Jednoznačne možno povedať, že správy o prešetrení pomerov vypracované slovenskými úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny sa ani zďaleka nepribližujú úrovni správ vypracovaných v Spojenom kráľovstve.** Toto jasne preukázal aj prípad, kedy súd niekoľkokrát prostredníctvom ústredného orgánu žiadal slovenské úrady o vypracovanie podrobnejšej, komplexnejšej správy a vyjadril sa, že správa vypracovaná slovenským úradom práce, sociálnych vecí a rodiny bola nedostatočná a naše orgány verejnej správy vôbec nerozumeli o čo vlastne súdu ide a v danom prípade Ústredie naďalej a opakovane trvalo na tom, že správa úradu práce, sociálnych vecí a rodiny poskytovala dostatočné informácie. Dospelo to až do štádia, že súd poveril sociálneho pracovníka Spojeného kráľovstva, aby

prešetril pomery v Slovenskej republike osobne. Správy vypracované úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny svojím obsahom a ani rozsahom, ktorý samozrejme zodpovedá obsahu, skutočne nemožno považovať za dostatočné, veď slúžia pre najzávažnejšie rozhodnutie súdu a iných orgánov o maloletom dieťaťu. Preskúmaním spisov bolo zistené, že vo väčšine prípadov mali predložené správy maximálny rozsah 3-4 strany, pričom správy vypracované sociálnymi úradmi Spojeného kráľovstva mali niekoľkonásobne väčší rozsah (niekedy aj desiatky strán). **Ako nedostatočná sa však javí najmä obsahová náplň týchto správ, ktorá nedosahuje európske štandardy.**

Za zarážajúcu možno taktiež považovať skutočnosť, že úrady odmietli **prešetriť trestné konanie príbuzných**. V súvislosti s podávaním správy o pomeroch v rodine alebo u blízkych príbuzných, ktorá je potrebná pre rozhodnutie súdu o zverení dieťaťa do náhradnej starostlivosti alebo o osvojení, je neprípustné nevybaviť žiadosti súdu o prešetrenie trestných záznamov príbuzných maloletého dieťaťa. Názor vyslovený úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, že nemá takúto pôsobnosť, nemá pre tieto prípady oporu v právnom poriadku. **Úrad aj v tomto prípade povýšil svoj interný záujem nekonat' nad oprávnený záujem dieťaťa.**

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny pri zisťovaní potrebných informácií totiž môže osloviť príslušné orgány činné v trestnom konaní a tieto informácie získať. Táto pôsobnosť mu vyplýva aj z ustanovenia § 94 ods. 1 zákona č. 305/2005 Z. z. Poskytovatelia zdravotnej starostlivosti, zdravotné poisťovne, súdy, ústavy zboru väzenskej a justičnej stráže, Sociálna poisťovňa, **orgány činné v trestnom konaní**, školy, školské zariadenia, školské správy, ďalšie orgány štátnej správy, obce a vyššie územné celky **sú povinné poskytovať súčinnosť orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** a zariadeniam zriadeným na výkon rozhodnutia súdu podľa tohto zákona na účely vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. **Požadované údaje nakoniec v niekoľkých spisoch úrad práce, sociálnych vecí a rodiny aj zisťoval.**

Odmietnutie poskytnutia takejto dôležitej informácie zahraničnému súdu je o to zarážajúcejšie, že aj náš úrad práce, sociálnych vecí a rodiny by mal podľa zákona tiež zisťovať informácie o spôsobilosti príbuzných vychovávať dieťa! A zisťovanie nie je úplné bez toho, aby v prípade, ak je podozrenie, že je, alebo v minulosti bolo, voči príbuzným dieťaťa vedené trestné konanie napr. za ublíženie na zdraví, zneužívanie, znásilnenie,

neplnenie si vyživovacej povinnosti, prípadne za iné trestné činy, nebola takáto skutočnosť zistená, lebo je dôležitá z hľadiska posudzovania spôsobilosti vychovávať dieťa.

5.4 Zhodnotenie postupu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny

Nedostatočná kvalita predkladaných správ a problematika nedostatočného prešetrovania trestného konania príbuzných tak, ako už bola uvedená, sa týka aj **postupu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny**. Preskúmaním spisov, ako aj na základe preskúmania viacerých podnetov, v ktorých podávatelia namietali postup orgánov sociálnoprávnej ochrany, boli zistené vážne nedostatky v postupe úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pri zisťovaní rodinných, bytových a sociálnych pomerov a vzťahov rodičov dieťaťa a jeho príbuzných.

Ako má vyzerať, a čo má obsahovať správa o prešetrení pomerov na účel súdneho konania v cudzine nie je zákonom upravené, a preto by sa **úrad práce, sociálnych vecí a rodiny mal analogicky riadiť ustanoveniami § 20 zákona č. 305/2005 Z. z., ktoré by mal primerane použiť v podobných prípadoch a najmä je povinný vždy rešpektovať požiadavky súdu, ktorý sám najlepšie vie, čo potrebuje zistiť a mať k dispozícii preto, aby mohol o prípade, ktorý pojednáva správne rozhodnúť.**

Podľa ustanovenia § 20 ods. 2 zákona č. 305/2005 Z. z. orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka dieťaťa **zisťuje rodinné pomery, bytové pomery a sociálne pomery dieťaťa na účely rozhodnutia súdu**. Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri zisťovaní pomerov podľa prvej vety na účely rozhodnutia súdu vo veciach úpravy rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu podľa osobitného predpisu **zisťuje informácie o spôsobilosti obidvoch rodičov osobne vychovávať dieťa**, záujem obidvoch rodičov o osobnú starostlivosť o dieťa, názory obidvoch rodičov na zaistenie potrieb dieťaťa v prípade osobnej starostlivosti o dieťa obidvomi rodičmi, a to aj vtedy, keď len jeden rodič prejaví záujem o osobnú starostlivosť o dieťa a posudzuje možnosti osobnej starostlivosti o dieťa obidvomi rodičmi s prihliadnutím na záujmy dieťaťa, na zaistenie potrieb dieťaťa a na názor dieťaťa.

Zamestnanec orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktorý zisťuje pomery podľa ustanovenia § 20 ods. 2, vyhotoví zo zisťovania pomerov písomný záznam. Súčasťou písomného záznamu je aj odporúčanie ďalšieho postupu orgánu sociálnoprávnej

ochrany detí a sociálnej kurately pri výkone funkcie kolízneho opatrovníka, ktoré vychádzajú zo zistených pomerov.

Tieto ustanovenia sú formulované všeobecne tak, aby boli použiteľné na rôzne druhy prípadov. Dôležité je, aby ten zamestnanec alebo zamestnanci, ktorí zisťujú pomery a vykonávajú v mene orgánu verejnej správy funkciu kolízneho opatrovníka, mali potrebnú kvalifikáciu a boli odborníkmi aj na prácu s maloletými deťmi, ktorých potreby a názory majú zisťovať.

5.5 Zhodnotenie postupu Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

Podľa ustanovenia § 9 ods. 1 písm. a), h), i) a j) zákona č. 151/2010 Z. z. o zahraničnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov konzulárny úrad je zastupiteľský úrad, ktorý plní v prijímajúcom štáte v konzulárnom obvode určenom podľa odseku 5 tohto zákona konzulárne funkcie podľa medzinárodnej zmluvy, ktorými sú najmä:

- **ochrana záujmov maloletých občanov Slovenskej republiky** a iných občanov Slovenskej republiky, ktorí nemajú plnú spôsobilosť na právne úkony, najmä ak ide o poručníctvo alebo opatrovníctvo týkajúce sa týchto osôb,
- **zastupovanie občanov Slovenskej republiky alebo zabezpečovanie ich zastúpenia pred súdmi a inými orgánmi prijímajúceho štátu s cieľom dosiahnuť dočasné opatrenia na ochranu práv a záujmov týchto osôb, ak vzhľadom na ich neprítomnosť alebo z iných dôvodov nie sú schopní včas sa ujať obhajovania svojich práv a záujmov.**

Podľa čl. 38 Konzulárneho dohovoru medzi Československou socialistickou republikou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska konzulárny úradník je oprávnený v súlade s právnymi predpismi prijímajúceho štátu, zastupovať osobne alebo prostredníctvom splnomocneného zástupcu štátneho príslušníka vysielajúceho štátu pred orgánmi prijímajúceho štátu, ak sa tento štátny príslušník nemôže z dôvodu neprítomnosti alebo z iných vážnych dôvodov včas ujať hájenia svojich práv a záujmov. Zastupovanie trvá tak dlho, dokiaľ tento štátny príslušník neustanoví svojho zástupcu alebo sa

sám neujme hájenia svojich práv a záujmov. Konzulárny úradník tiež môže navrhnúť príslušnému orgánu, aby sa prerokúvanie veci odložilo do toho času, než štátny príslušník bude informovaný a bude mať možnosť byť prítomný alebo zastúpený.

Aj keď Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky nie je orgánom sociálnoprávnej ochrany, má určité povinnosti v súvislosti so zabezpečením práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme podľa Dohovoru o právach dieťaťa.

Z preskúvaných spisov niektoré obsahovali aj dokumenty, z ktorých vyplýval postup ministerstva v súvislosti s ochranou práva dieťaťa, ktoré sa ocitlo v cudzine bez starostlivosti rodičov. Z ich obsahu nie je možné posúdiť, či ministerstvo zvolilo taký postup, ktorý bol v najlepšom záujme dieťaťa. Čo sa z týchto spisov dalo zistiť je to, že Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky **postupovalo v jednotlivých prípadoch rôzne**. V niektorých prípadoch sa obracalo na ústredný orgán Slovenskej republiky a oznamovalo mu, že sa ocitlo maloleté dieťa v Spojenom kráľovstve bez starostlivosti rodičov a v iných, podobných prípadoch sa obracalo priamo na Ústredie. **Aj v súvislosti s poskytovaním právnej pomoci a účasťou na pojednávaníach ministerstvo postupovalo rôzne**. Dôvody, pre ktoré sa tak dialo z obsahu spisov a z listín nie sú zrejmé.

6. Návrh opatrení

Cieľom navrhovaných opatrení je dosiahnuť **dôslednú a dôkladnú ochranu práv detí**, a to prostredníctvom podstatného zlepšenia činnosti tých orgánov verejnej správy, ktoré v Slovenskej republike pôsobia v oblasti sociálnoprávnej ochrany. Bez ich transformácie na efektívne orgány verejnej správy, ktoré dokážu samostatne, ale aj koordinovane postupovať to nepôjde. **Nevyhnutným predpokladom pre dosiahnutie zmeny orgánov verejnej správy je zásadná zmena ich prístupu k právam maloletých detí.**

Takáto zmena prístupu nie je možná bez toho, aby prehodnotili svoju dnešnú pozíciu, dobrovoľne sa jej vzdali a prijali svoju novú pozíciu. Ak má nejaký orgán verejnej správy zmeniť spôsob fungovania tak, aby skutočným cieľom jeho práce bol záujem dieťaťa /a to naozaj, nie iba akože/, tak potom by sa musel vnútorne vzdať /a to naozaj a nie iba akože/ svojho terajšieho dominantného postavenia, na ktoré si zvykol a berie ho ako samozrejmosť a toto svoje dominantné postavenie by musel nahradiť novým postavením. Z dominantného orgánu by sa stal pomáhajúci orgán. A pre zmenu kvality fungovania orgánov sociálnoprávnej ochrany je práve toto podmienka, bez splnenia ktorej to nejde. Z preskúmania spisov táto potreba jasne vystúpila do popredia, žiaľ žiadnym opatrením sa takáto zmena vnútornej kultúry orgánu verejnej správy nedá nariadiť a prostredníctvom nariadenia dosiahnuť. Niektoré opatrenia by však možno trochu veci posunuli dobrým smerom, ak by sa prostredníctvom nich podarilo vyrovnať sa s niektorými pojmami a s niektorými personálnymi otázkami. Uvediem príklad:

- 1. Pojem záujem maloletých detí:** Zo skúmaných spisov sme zistili a konštatujeme, že úrady v týchto prípadoch nepostupovali a **nekonali v najlepšom záujme detí**, pretože ho ani nezisťovali. Alarmujúce zistenie je, že ho **ani nevedia riadne zisťovať**. Naše **úrady konali vo vlastnom záujme**, v konaní sa riadili svojimi potrebami a svojimi pomermi, svoju činnosť neriadili najlepším záujmom dieťaťa. Nerobili to, pretože najlepší záujem dieťaťa nezisťujú a túto činnosť si mýlia so správou o výsledku prešetrovania pomerov v rodine. Ani táto správa často celkom nespĺňa požiadavky toho orgánu, **ktorý ju potrebuje pre svoje rozhodovanie o právach dieťaťa. Preto je potrebné sa zamerať na to, aby v orgánoch sociálnoprávnej ochrany pracovali a ochraňovali práva**

maloletých detí na to kvalifikovaní zamestnanci s príslušným typom vzdelania a potrebnými zručnosťami.

2. **Pojem rutina:** V blízkej budúcnosti sa nesmie stať, že keď sa orgán verejnej správy pôsobiaci v oblasti ochrany práv maloletých detí stretne vo svojej činnosti s požiadavkou, ktorá **nezapadá do jeho rutinnej činnosti a do jeho rutinnej predstavy**, odmietne sa ňou aj zaoberať aj ju odmietne vykonať. A to vo vlastnom záujme, aby nemusel zo svojej rutiny vybočiť, z toho dôvodu úprimne prekrúti aj výklad práva. Preto je potrebné, **aby prácu v oblasti sociálnoprávnej ochrany vykonávali zamestnanci, ktorí uznávajú prioritu práv maloletých detí, a ktorí okrem zmyslu pre povinnosť a rutinu majú v prípade potreby aj schopnosť inovácie pracovných postupov a prístupov.**
3. **Zlyhanie a porušenie práva maloletého dieťaťa:** Centrum musí prejsť podstatnou a najmä bezodkladnou internou zmenou tak, aby sa pretransformovalo na efektívny orgán ochrany práv detí. Zistenia verejného ochrancu práv ukazujú na obrovské zlyhanie zamestnancov tohto orgánu, ich nečinnosť, nekvalitná práca má v niektorých prípadoch neodstrániteľné následky a dopad na životy maloletých detí. A spôsobil ich orgán, **ktorý mal práva detí ochraňovať. V tomto prípade je výmena podstatnej časti zamestnancov nevyhnutnosťou, s ich prístupom k právam maloletých detí nie je možné dosiahnuť zmenu Centra na efektívny orgán verejnej správy, ktorý si plní dostatočne rýchlo a kvalitne a v záujme dieťaťa svoje povinnosti vyplývajúce mu z Nariadenia a z iných právnych predpisov.**

V záujme predchádzania obdobným situáciám v budúcnosti navrhujem, vo vzťahu k jednotlivým orgánom verejnej správy:

1. **opatrenia vo vzťahu k Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky;**
2. **opatrenia vo vzťahu k Centru pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže;**
3. **opatrenia vo vzťahu k Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny;**
4. **opatrenia vo vzťahu k Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky.**

6.1 Opatrenia vo vzťahu k Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Vo vzťahu k Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky navrhujem:

1. Prijat' interné organizačné opatrenia:

a/ **Vypracovať manuály pre zamestnancov** sociálnoprávnej ochrany a rôzne vzory a metodické pomôcky pre ich činnosti súvisiace s prešetrovaním pomerov v rodine maloletých detí, a pre zisťovanie najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa. Určiť interné pravidlá pre efektívnu komunikáciu s ostatnými

orgánmi sociálnoprávnej ochrany vrátane prípadov, ak ide o zahraničný orgán sociálnej ochrany, určiť pracovnú linku pomoci pre zamestnancov sociálnoprávnej ochrany, na ktorú sa môžu obrátiť v prípade, ak sa stretnú s prípadom, ktorý sa v praxi vyskytuje zriedka alebo sa vyskytne po prvý raz. Vytvoriť tím špecialistov pre časovo, aj obsahovo efektívnu komunikáciu so zahraničnými inštitúciami pre zisťovanie **možnosti a vhodnosti navrátenia alebo premiestnenia detí a preverovania, či je to v ich najlepšom záujme.**

b / **Preverit' postup** zodpovedných zamestnancov ministerstva pri vybavovaní spisov a žiadostí týkajúcich sa maloletých detí, ktoré sa v cudzine ocitli bez starostlivosti rodičov. Na základe zistených pochybení vypracovať pre zamestnancov metodiku, podľa ktorej majú v takýchto a podobných prípadoch postupovať **a v odôvodnených prípadoch vyvodit' voči** zodpovedným zamestnancom pracovnoprávnu zodpovednosť'.

2. Vydat' internú normu upravujúcu koordináciu postupov a spoluprácu orgánov sociálnoprávnej ochrany, ako aj ďalších orgánov verejnej správy v Slovenskej republike:

Vecná pôsobnosť v uvedenej agende Centra sa týka činnosti viacerých orgánov verejnej správy – najmä Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ústredia, ako aj úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ale aj Ministerstva

zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky. Preskúmaním spisov boli zistené vážne nedostatky v spolupráci a v komunikácii medzi jednotlivými orgánmi sociálnoprávnej ochrany v prípadoch, keď vykonávali opatrenia v súvislosti so zabezpečením práv dieťaťa, ktoré sa v cudzine ocitlo bez starostlivosti rodičov. V niektorých spisoch došlo k niekoľkomesačným prieťahom len v dôsledku skutočnosti, že orgány verejnej správy nepostupovali v priamej súčinnosti a ich postupy boli oddelené a nenadväzovali na seba. Napriek tomu, že Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Ústredie a Centrum sídli v jednej budove, **nebola vo všetkých prípadoch ich spolupráca dostatočne rýchla a systematická.**

Je potrebné najmä zabezpečiť, **aby sa o skutočnosti, že sa v cudzine ocitlo maloleté dieťa bez starostlivosti rodičov, dozvedeli všetky kompetentné orgány** bezprostredne po tom, ako k tejto udalosti dôjde v záujme uskutočnenia okamžitých krokov. Je to potrebné na získanie všetkých dostupných informácií o situácii dieťaťa ako aj jeho rodiny, zaistenie pomoci rodine dieťaťa, a tiež na uskutočnenie všetkých potrebných opatrení smerujúcich k možnej repatriácii dieťaťa do Slovenskej republiky, pokiaľ je to v jeho najlepšom záujme.

Z tohto dôvodu navrhujem, aby minister práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, pre orgány, ktoré patria do jeho pôsobnosti vydal internú normu, podľa ktorej sa bude koordinovať činnosť týchto štátnych orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri ochrane práv dieťaťa, ktoré sa ocitlo v cudzine bez starostlivosti rodičov.

3. Vydáť internú normu upravujúcu pravidlá medzinárodnej spolupráce v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately:

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky má podľa zákona č. 305/2005 Z. z. zabezpečovať medzinárodnú spoluprácu v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby mali orgány verejnej správy Slovenskej republiky presné inštrukcie, akým spôsobom majú postupovať v záujme zabezpečenia najlepšieho záujmu dieťaťa tak, aby sa nestávalo,

že z dôvodu odmietnutia spolupráce nadobudnú orgány sociálnoprávnej ochrany cudzieho štátu dojem, že Slovenská republika neprejavuje záujem o spoluprácu, a že súd cudzieho štátu vyjadrí znepokojenie nad tým, že slovenské orgány sociálnoprávnej ochrany odmietli spoluprácu tak, ako tomu bolo v niektorých preskúmaných spisoch.

Z týchto dôvodov navrhujem, aby minister práce, sociálnych vecí a rodiny vydal internú normu upravujúcu medzinárodnú spoluprácu v oblasti sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

4. Zaviesť systém pravidelnej kontroly:

Analýza v predmetnej agende vedenej Centrom **odhalila nedostatky, ktoré trvali niekoľko rokov.** Napriek tomu, že Centrum každoročne predkladalo správu o svojej činnosti, **nebyť prešetrovania podnetov, s ktorými sa na Kancelárii verejného ochrancu práv vo februári tohto roka obrátili príbuzní maloletých detí a výmeny vedenia v Centre, mohli by tieto nedostatky ostať skryté aj dlhší čas.** Neskorší mediálny záujem o túto tému pomáha vytvoriť priestor pre prijatie vhodných opatrení. Konštatujem, že zlyhania neboli odhalené pre nedostatok účinných kontrolných mechanizmov. Preto odporúčam zaviesť vykonávanie systematickej **a pravidelnej kontroly stavu a správnosti vybavovania a vybavenosti spisov, ktorých predmetom je ochrana práv maloletého dieťaťa, a to nielen vo vzťahu k maloletým deťom, ktoré sa ocitli v cudzine bez starostlivosti rodičov.** Z tohto dôvodu by bolo vhodné **aj zavedenie vykonávania systematickej kontroly nad činnosťou Centra, aby mohli byť prípadné nedostatky odhalené skôr,** čo umožní rýchlejšie dosiahnuť nápravu a možno aj predísť zásahu do práv dieťaťa.

Z týchto dôvodov navrhujem ministrovi práce, sociálnych vecí a rodiny, aby v rezorte zaviedol alebo vylepšil pravidelný kontrolný mechanizmus na zisťovanie stavu a správnosti vybavovania spisov týkajúcich sa maloletých detí.

5. Zabezpečiť zodpovedajúce finančné zabezpečenie na plnenie úloh v oblasti ochrany práv maloletých detí:

V súvislosti s tým, že Centrum v ostatnom období začalo využívať také prostriedky ochrany práv detí, ktoré sa ocitli v cudzine bez starostlivosti rodičov, ktoré neboli

v minulosti využívané, a ktoré si vyžadujú zvýšené materiálne aj finančné náklady (ako je napr. účasť **na pojednaniach v cudzine, právna pomoc**, využívanie telefonického spojenia s cudzinou a pod.), je potrebné zabezpečiť do budúcnosti dostatočné personálne, materiálne aj finančné zdroje.

Z tohto dôvodu budem žiadať ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, aby pri tvorbe návrhu rozpočtu zohľadnil potrebu navýšenia rozpočtu na činnosť a prevádzku Centra.

6. Prijat' opatrenia na urýchlené zabezpečovanie prekladov:

Preskúmaním spisov bolo zistené, že zabezpečovanie prekladov v jednotlivých spisoch Centra predstavuje taktiež vážny nedostatok, ktorý prispieva k výraznému predlžovaniu konania Centra.

Z tohto dôvodu požiadam ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, aby bezodkladne zabezpečil prijatie opatrení na odstránenie uvedeného nedostatku, či už priamo prijatím zamestnanca, ktorý by sa špecializoval len na preklady dokumentov alebo zabezpečenie prekladov inou formou, ktorá by umožňovala získať preklady promptne.

6.2 Opatrenia vo vzťahu k Centru pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže

Vo vzťahu k Centru pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže navrhujem okrem návrhov uvedených v úvode tejto časti správy, aj tieto opatrenia na predchádzanie vzniku obdobných situácií v budúcnosti:

1. Vypracovanie internej normy k jednotným pracovným postupom:

Keďže preskúmaním spisov vedených Centrom ako podania v rámci spolupráce vo veciach rodičovských práv a povinností podľa ustanovenia čl. 56 Nariadenia boli zistené vážne nedostatky v jeho postupe, spočívajúce jednak v nečinnosti, v problémoch s komunikáciou so slovenskými orgánmi verejnej správy, ako aj s ústredným orgánom, sociálnymi úradmi a súdmi Spojeného kráľovstva a ďalšie

nedostatky, požiadam riaditeľku Centra o vypracovanie internej smernice, ktorá zavedie jednotné pracovné postupy zamestnancov Centra v súvislosti s vybavovaním tejto agendy (samozrejme s prihliadnutím na špecifiká jednotlivých prípadov). Uvedená interná norma by mala ustanovovať **najmä:**

- **konkrétny postup Centra ako ústredného orgánu podľa čl. písm. 55 a) a d), a s tým súvisiaci postup Centra ako ústredného orgánu podľa čl. 56 Nariadenia**
(s uvedením konkrétnych krokov a opatrení, ktoré je Centrum povinné uskutočniť v prípadoch, kedy sa v cudzine ocitne maloleté dieťa bez starostlivosti rodičov);
- **stanovenie interných lehôt, v ktorých má Centrum vykonať potrebný úkon;**
- **stanovenie spôsobu vedenia e-mailovej, listovej, prípadne telefonickej komunikácie** zamestnancov Centra s ústredným orgánom, prípadne s iným orgánom sociálnoprávnej ochrany v cudzine tak, aby sa čo najefektívnejšie a najrýchlejšie dosiahol účel vedenia tejto komunikácie.

2. Uzatvorenie dohody s ústrednými orgánmi cudzích krajín:

V prípade krajín, ako je napr. Spojené kráľovstvo, s ktorými Centrum riešilo najviac prípadov tejto agendy, je nevyhnutné uzatvorenie dohody, ktorá by určovala jasné pravidlá spolupráce, formu odosielania a prijímania informácií, primerané lehoty na vykonanie jednotlivých úkonov, spôsoby komunikácie a iné potrebné postupy.

3. Odstránenie nedostatkov v evidencii spisov:

Centrum ako orgán verejnej správy je povinné mať vypracovaný registratúrny poriadok a každý dokument musí byť evidovaný v súlade s týmto poriadkom.

Z tohto dôvodu požiadam riaditeľku Centra o zabezpečenie prijatia opatrení na odstránenie nedostatkov v evidencii spisov.

6.3 Opatrenia vo vzťahu k Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny

Preskúmaním postupu Ústredia v súvislosti s danými spismi boli zistené **závažné nedostatky** pri vypracúvaní správ z prešetrenia pomerov rodiny dieťaťa a tiež nečinnosť v súvislosti s vykonávaním krokov potrebných k repatriácii dieťaťa.

Z toho dôvodu požiadam generálneho riaditeľa Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny o prijatie opatrení na zabezpečenie:

1. Vypracovania internej normy o postupe orgánov sociálnoprávnej ochrany pri repatriácii a premiestnení dieťaťa:

V súvislosti so zistením vážnych nedostatkov je nevyhnutné upraviť jednotnú metodiku s návrhom konkrétnych a podrobných krokov a opatrení, ktoré musí Ústredie, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v spolupráci s Centrom vykonať v záujme navrátenia alebo premiestnenia maloletého dieťaťa na územie Slovenskej republiky.

2. Vypracovania internej normy na zlepšenie kvality predkladaných správ z prešetrení pomerov, postupov a spôsobov, ktorými sa zisťuje kvalifikovaným spôsobom najlepší záujem dieťaťa:

Ako rovnako závažné sa javia nedostatky v súvislosti so zisťovaním rodinných, bytových a sociálnych pomerov dieťaťa a jeho príbuzných a to, že najlepší záujem dieťaťa sa prakticky nezisťuje. Z tohto dôvodu je vypracovanie internej normy na zlepšenie kvality správ a na zisťovanie najlepšieho záujmu dieťaťa nevyhnutným predpokladom na zabezpečenie realizovania čl. 24 Charty a čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa tak, aby sa činnosť, postupy a rozhodovanie orgánov sociálnoprávnej ochrany riadilo najlepším záujmom dieťaťa, a aby vedeli tieto orgány verejnej správy podať kvalifikované správy aj pre rozhodovanie našich, či zahraničných súdov.

6.4 Opatrenia vo vzťahu k Ministerstvu zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

V súvislosti s postupom Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky bolo zistené, že **ministerstvo nedodržiava jednotné postupy pri zabezpečovaní ochrany práv dieťaťa pri poskytovaní právnej pomoci a zúčastňovaní sa na pojednávaniach.**

Nie je žiaduce, aby v niektorých (najmä medializovaných) prípadoch poskytovalo ministerstvo právnu pomoc v širšom rozsahu a v niektorých prípadoch ju poskytovalo v užšom rozsahu, prípadne neposkytlo žiadnu právnu pomoc. To isté platí aj o účasti zástupcov ministerstva na pojednávaniach. Vyvoláva to pocit nerovnakého prístupu k občanom. Požiadala som preto ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí o prijatie opatrení k zavedeniu jednotných postupov pre takéto prípady.

Závery

Z 31 neukončených spisov týkajúcich sa Spojeného kráľovstva, až v 18 spisoch je možné konštatovať vážne nedostatky, ktoré v konečnom dôsledku spôsobili porušenie základného práva dieťaťa na taký postup orgánov, ktorý je v jeho najlepšom záujme. Najčastejšou príčinou porušenia tohto práva bola **nečinnosť orgánov verejnej správy**. **Ďalšou často sa opakujúcou príčinou bol nesprávny postup orgánov verejnej správy v súvislosti s plnením si povinností vyplývajúcich z Nariadenia a z iných právnych predpisov**, ktorý je spôsobený najmä nedostatočnou právnou úpravou. Z tohto dôvodu orgány verejnej správy mnohokrát vôbec nevedeli, ako majú postupovať a aké opatrenia majú prijať na zabezpečenie najlepšieho záujmu maloletého dieťaťa.

Ako problematické sa javí aj **nevykonávanie opatrení smerujúcich k repatriácii dieťaťa, ako aj nedostatočná spolupráca medzi orgánmi verejnej správy navzájom a aj vo vzťahu k orgánom sociálnoprávnej ochrany a vo vzťahu k súdom v Spojenom kráľovstve**.

Okrem toho boli preskúmaním spisov taktiež zistené **d'alšie nedostatky**, ktoré síce nemali za následok priamo porušenie práva dieťaťa, ale negatívne vplývali na celkový postup orgánov verejnej správy v uvedených prípadoch. **Išlo o nesprávne vedenie preskúmaných spisov, problémy s prekladmi a nevhodný spôsob komunikácie medzi ústrednými orgánmi**.

Verejná ochrankyňa práv dúfa, že opatrenia, ktoré v tejto správe navrhuje, **pomôžu v budúcnosti predchádzať takým prípadom, ako boli prípady detí, ktoré boli súdom zverenú do náhradnej starostlivosti v Spojenom kráľovstve**.